

EVROPSKE INICIJATIVE I INSTITUCIJE

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

Ilija J. Džombić

EVROPSKA UNIJA

- prošlost, sadašnjost, budućnost -

Biblioteka: Stručna knjiga

Recenzenti:

Prof. dr Radovan Vukadinović

Prof. dr Lidija Čehulić

Lektor i korektor: **Amra Zubčević**

Izdavač: **Friedrich-Ebert-Stiftung Sarajevo**

Za izdavača: **Mr. sc. Tanja Topić**

Dizajn korica: **Anićić Aleksandar**

Tiraž. **300 primjeraka**

Štampa: Amosgraf d.o.o Sarajevo

© Sva prava zadržana. Nijedan dio knjige ne može biti reprodukovan, presnimavan ili prenošen bilo kojim sredstvom: elektronskim, mehaničkim, za kopiranje, za snimanje niti na bilo koji drugi način, bez prethodne saglasnosti autora.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

061.1EU
34(4-672EU)
339(4-672EU)

DŽOMBIĆ, Ilija J.

Evropska Unija : prošlost, sadašnjost, budućnost / Ilija J. Džombić. - Sarajevo : Friedrich-Ebert-Stiftung, 2010. - 138 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka Stručna knjiga)
Bibliografija: str. 132-135 ; bibliografske i druge bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-884-02-3
COBISS.BH-ID 18201094

Ilija J. Džombić

EVROPSKA UNIJA

– prošlost, sadašnjost, budućnost –

Sarajevo, 2010.

Ewi za neizmjernu podršku, razumijevanje i ljubav.

PREDGOVOR

Karakteristika savremene svjetske scene je tržište koje ne poznaje tradicionalna, vremenska i geografska ograničenja. Stvarajući nova tržišna pravila, privredne organizacije se integrišu, a proizvodi i usluge se internacionalizuju i izlaze iz lokalnih okvira. Produkt takvog odnosa je otvaranje nacionalnih granica. Na taj način, nacionalne privrede se spajaju u regionalne organizacije ekonomskog karaktera.

Suočena sa novim tržišnim okruženjem i novim tržišnim pravilima, ekonomija Bosne i Hercegovine nalazi se u veoma teškom i nezavidnom položaju. Vihor građanskog rata, tehnološka zastarjelost, nepostojanje političkog konsenzusa, nepostojanje jasnih ekonomskih i političkih ciljeva imaju za rezultat tešku i nepovoljnu ekonomsku poziciju Bosne i Hercegovine na međunarodnoj ekonomskoj sceni.

Ne možemo uticati na vrijeme kada ćemo biti rođeni, niti možemo birati mjesto gdje ćemo se roditi. Ono što možemo mijenjati i na šta možemo uticati je ambijent u kojem će se rađati naša djeca i naši unuci, a mi s njima doživjeti sretnu starost. Ukoliko se aktivno ne uključimo u kreiranje poslovnog ambijenta i društvenog uređenja u kojem želimo da živimo, ostaćemo na marginama razvoja.

Ako dozvolimo da globalni procesi kreiraju društveni ambijent umjesto nas, opet ćemo ostati na marginama razvoja. Globalni procesi su surova stvarnost. Ne možemo im se suprotstaviti, ali ne smijemo ni dozvoliti da oni umjesto nas kreiraju našu sudbinu. To je proces koji sa sobom nosi brojne prednosti i mogućnosti, ali istovremeno i rizike. Od nas samih zavisi da li ćemo prihvatiti više prednosti i mogućnosti ili rizika.

Knjiga Evropska unija – prošlost, sadašnjost i budućnost pisana je sa namjerom da čitaocima na jednom mjestu ponudi

osnovne pojmove iz ekonomskog, političkog i pravnog života Evropske unije. Knjiga govori o projektu dobrovoljne integracije različitih naroda. Danas tu različitost čini 27 država, dobrovoljno učlanjenih u Evropsku uniju.

Vjerujem da ovaj materijal može biti od koristi i pomoći u radu svima onima čiji se poslovni angažman ukršta sa raznovrsnim elementima inostranosti (menadžeri, biznismeni, diplomate, novinari i dr.), kao i onima koji se internacionalnom trgovinom bave iz naučno-istraživačkih pobuda (specijalizanti, magistranti, doktoranti, istraživači i dr.).

Knjiga nastaje u periodu kada sa jedne strane, na prostoru u kojem živimo postoje brojne predrasude o odnosu Evropske unije i Bosne i Hercegovine, a sa druge strane Evropska unija i njene pojedine članice se suočavaju sa najvećim do sada problemima, koji prijete da uruše povjerenje u ispravnost ideje evropskog ujedinjenja. Uprkos takvim činjenicama, uvjeren sam u ispravnost ideje evropskog ujedinjenja. Nadam se da moje uvjerenje dijele i drugi, a prije svega mlade generacije.

Prepuštajući ovaj materijal sudu javnosti, sve kritičke primjedbe i sugestije su dobrodošle i biće sa najvećom pažnjom i zahvalnošću uzete u obzir prilikom pripreme novog izdanja knjige.

Banja Luka, maj 2010. god.

Ilija J. Džombić

DRŽAVE ČLANICE EVROPSKE UNIJE

Austrija

Belgija

Bugarska

Češka

Danska

Estonija

Finska

Francuska

Grčka

Holandija

Irska

Italija

Kipar

Letonija

Litvanija

Luksemburg

Mađarska

Malta

Nemačka

Poljska

Portugal

Rumunija

Slovačka

Slovenija

Španija

Švedska

Velika
Britanija

DRŽAVE KANDIDATI ZA PRIJEM U EVROPSKU UNIJU

Turska

Hrvatska

Makedonija

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
DRŽAVE ČLANICE EVROPSKE UNIJE	7
DRŽAVE KANDIDATI ZA PRIJEM U EVROPSKU UNIJU	7

I IDEJA EVROPSKOG UJEDINJENJA

1. RAĐANJE EVROPSKE IDEJE	12
2. POČETNI OBLICI SARADNJE	16
2.1. Carinska unija Beneluksa	16
2.2. Evropska zajednica za uglj i čelik (<i>European Coal and Steel Community – ECSC</i>)	17
2.3. Evropska ekonomska zajednica (<i>European Economic Community – EEC</i>) i Evropska zajednica za atomsku energiju	21
2.4. Evropska zajednica (<i>European Community – EC</i>)	24
2.5. Jedinstveni evropski akti	25
2.6. Četiri slobode na kojima su zasnovani principi prava Evropske unije	27

II ŠTA JE EVROPSKA UNIJA

1. ŠTA JE EVROPSKA UNIJA?	31
2. KAKO DEFINISATI EVROPSKU UNIJU?	32
3. SIMBOLI EVROPSKE UNIJE	34
4. HRONOLOGIJA VAŽNIJIH DOGAĐAJA U EVROPSKOJ UNIJI	35

III INSTITUCIONALNO UREĐENJE EVROPSKE UNIJE

1. INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE	44
1.1. Evropski parlament (<i>European Parliament</i>)	44
1.1.1. Gdje Parlament zasjeda?	46
1.1.2. Šta radi Parlament?	46
1.1.3. Kako je organizovan rad Parlamenta?	47
1.2. Savjet Evropske unije (<i>Council of the European Union</i>)	48
1.2.1. Odgovornost Savjeta Evropske unije:	49
1.2.2. Kako je organizovan rad Savjeta Evropske unije?	50
1.2.2.1. Odbor stalnih predstavnika (<i>Committee of Permanent Representatives – COREPER</i>)	50
1.2.3. Predsjedništvo Savjeta Evropske unije	51
1.2.4. Generalni sekretarijat Savjeta Evropske unije	51
1.2.5. Donošenje odluka	52
1.3. Evropska komisija (<i>European Commission</i>)	53

1.3.1. Šta je Evropska komisija?	53
1.3.2. Šta radi Evropska komisija?	55
1.3.3. Kako je organizovan rad Evropske komisije	58
1.4. Evropski sud pravde (<i>European Court of Justice</i>).....	60
1.4.1. Šta radi Evropski sud pravde?	60
1.4.2. Kako je organizovan rad Evropskog suda pravde.....	62
1.5. Evropski revizorski sud (<i>European Court of Auditors</i>)	63
1.6. Evropski privredni i socijalni odbor (<i>European Economic and Social Committee</i>)	64
1.6.1. Ko su članovi Odbora?	65
1.7. Odbor regija (<i>Comite of Regions</i>).....	66
1.7.1. Kako je organizovan rad Odbora regija?	67
1.8. Evropska investiciona banka (<i>European Investment Bank – EIB</i>)	67
1.8.1. Ciljevi Evropske investicione banke:	68
1.8.2. Kako je organizovan rad Evropske investicione banke.....	69
1.9. Evropski investicioni fond (<i>European Investment Fund</i>).....	69
1.10. Evropska centralna banka (<i>European Central Bank – ECB</i>)	70
1.10.1. Kako je organizovan rad Centralne banke.....	71
1.11. Evropski ombudsman (<i>European Ombudsman</i>)	72
1.12. Evropski supervizor za zaštitu podataka	73
1.13. Kancelarija za službene publikacije Evropskih zajednica.....	73
1.14. Evropski centar za odabir osoblja.....	74
1.15. Evropska škola za javnu upravu.....	74
2. IZVORI PRAVA EVROPSKE UNIJE	75
2.1. Ugovor iz Maastrichta.....	79
2.2. Ugovor iz Amsterdama	82
2.3. Ugovor iz Nice.....	82
2.4. Ugovor iz Lisabona	83

IV KAKO POSTATI ČLAN EVROPSKE UNIJE?

1. KAKO SE POSTAJE ČLAN EVROPSKE UNIJE?	86
2. ŠTA OBUHVATAJU KRITERIJUMI IZ KOPENHAGENA?	87
3. SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU BOSNE I HERCEGOVINE SA EVROPSKOM UNIJOM	88
3.1. Šta je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju?	90
3.1.1. Pitanje slobodne trgovine sa Evropskom Unijom	91
3.2. Naredni koraci	92
3.3. Odnosi Bosne i Hercegovine i Evropske unije – ključni događaji	93

V POLITIKE EVROPSKE UNIJE

1. ZAJEDNIČKA TRGOVINSKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE.....	96
2. ZAJEDNIČKA SPOLJNA I BEZBJEDONOSNA POLITIKA (COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY – CFSP)	98
3. EVROPSKA BEZBJEDONOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA (EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY)	100
4. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE (COMMON AGRICULTURAL POLICY).....	101
5. ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA (COMMON FISHERIES POLICY)	102
6. REGIONALNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE	103
7. POLITIKA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE	105
8. CARINSKA POLITIKA	105

VI EVROPSKA MONETARNA UNIJA

1. ŠTA JE EVROPSKA MONETARNA UNIJA?	108
2. JEDINSTVENA VALUTA – EVRO.....	113
3. DRŽAVE ČLANICE EVROZONE	114

VII POSLOVNI OBIČAJI U IZABRANIM EVROPSKIM DRŽAVAMA

1. FRANCUSKA	118
2. VELIKA BRITANIJA.....	118
3. NJEMAČKA.....	119
3.1. Kako poslovati sa Nijemcima?	121
3.2. Protokol	121
3.4. Menadžment	122
4. AUSTRIJA	123

PRILOZI

EVROPSKE PRIVREDNE KOMORE	127
INSTITUCIJE ZA PROMOCIJU TRGOVINE.....	129

PREPORUČENA LITERATURA NA NAŠIM JEZICIMA.....	132
PORTALI	134
IZVOD IZ RECENZIJE.....	136

I
IDEJA EVROPSKOG UJEDINJENJA

1. RAĐANJE EVROPSKE IDEJE

Ideju evropskog ujedinjenja ne možemo smatrati idejom novijeg datuma. Ne možemo isključivo tvrditi da ta ideja pripada drugoj polovini XX vijeka. Ideja povezivanja evropskih zemalja zasnovanih na političkim, strateškim, idejnim, državnim, regionalnim ili globalnim interesima postojala je i mnogo ranije.

Pokušaj ujedinjenja Evrope star je koliko i sama Evropa. Rimska imperija je svojevremeno obuhvatala cjelokupnu do tada poznatu evropsku teritoriju. Carstvo Karla Velikog iz ranog perioda IX vijeka kontrolisalo je veći dio Zapadne Evrope. Početak XIX vijeka poznat je po Napoleonovom carstvu, koje se prostiralo nad većim dijelom evropskog prostora. U XX vijeku, za vrijeme Drugog svjetskog rata (1939-1945), Adolf Hitler je nacističkom okupacijom jedno vrijeme kontrolisao veći dio evropskog prostora. Svi naponi su propali i bili bezuspješni, jer su se zasnivali na prisilnom potčinjavanju drugih naroda, umjesto na razvoju međusobne saradnje.

Era političke Moderne¹ predstavlja ideju povezivanja evropskih država sa ciljem zajedničke odbrane od vojne agresije. Kao prvi najznačajniji predstavnik i zagovornik stvaranja zajednice evropskih država koje bi brinule o očuvanju evropskog mira je bio francuski vojvoda Maksimilijan de Sali (Maximillian de Sully, 1560-1614). Njegova ideja se zasnivala na zajednici "hrišćanskih država" koje bi predvodila Francuska.

Značajan doprinos razvoju ideje evropskog ujedinjenja dao je i Sen-Pjer (Charles-Irénée Castel de Saint-Pierre, 1658-1743), Francuz demokratskog opredjeljenja koji se snažno protivio apsolutizmu Luja XIV. Sen-Pjer je tvorac ideje poznate kao "federativna zajednica nezavisnih evropskih država". U svojoj

---

¹ Politička Moderna počinje u XV vijeku. Drugo razdoblje političke Moderne završava se u XIX vijeku.

ideji je otišao toliko daleko, da je razvio projekat Evropske republike, koji će stabilnost zajednice obezbijediti stvaranjem institucije kao što je savezni parlament.

Koliko su Francuzi davali značaj ovoj ideji, govori i podatak da je pravnik francuskog porijekla Šarl Montesquije (Charles-Louis de Secondat Montesquieu, 1689-1755), 1734. godine štampao dokument čiji je sadržaj bio zasnovan na ideji ujedinjenja Evrope. Spis je nosio naslov: "Razmišljanja o evropskoj univerzalnoj monarhiji".

Dalje, kada spominjemo spise koji govore o evropskom ujedinjenju, neophodno je pomenuti i spis Žan Žaka Rusoa (Jean-Jacques Rousseau, 1712-1778) pod nazivom: "O Federaciji kao sredstvu koje kombinuje korist malih republika sa velikim državama".

Francuski filozof, socijal-utopista, Sen-Simon (Claude-Henry de Rouvroy Saint-Simon, 1760-1825), predstavio je ideju ujedinjenja Evrope na osnovu sporazuma između Francuske i Engleske. U svojoj ideji predstavljao je koncept stvaranja zajedničkog parlamenta. Dalje, karakteristika njegove ideje je monarhistički oblik vladavine, u kojem se ne bi ukinule evropske nacije. Ulogu vrhovnog organa imao bi dvodomni *Evropski parlament* čije odluke bi priznavali nacionalni parlamenti i nacionalne vlade. Karakteristika ove ideje je što bi u donji dom Parlamenta bili birani predstavnici iz naučnog i poslovnog svijeta, što bi upravo značilo, da bi upravljanje Evropom bilo povjereno stručnim ljudima. Za Sen-Simonovu doktrinu možemo reći da je nagovijestila načela evropskog ujedinjenja XX vijeka.

Zagovornik ideje evropskog ujedinjenja bio je i francuski književnik Viktor Igo (Victor Hugo, 1802-1972), koji je 1855. god. napisao: "Naš kontinent će biti država jednog naroda. Neće biti granica, ni carine, ni zabrana, biće samo slobodnog kretanja roba i ljudi". Također, njegovo vizionarstvo poznato je i po isticanju potrebe stvaranja jedinstvenog evropskog novca.

Da u razvoju ideje evropskog ujedinjenja nisu samo učestovati Francuzi, svjedoči i spis njemačkog filozofa Imanuela Kanta (Immanuel Kant, 1724-1804), poznatiji pod naslovom "Ka vječnom miru" u kojem je izložen koncept "federalno organizovane ujedinjene Evrope". Takva Evropa, treba da se temelji na principima građanskog ustava koji u svakoj državi treba da je republikanski, te međunarodnom pravu koje treba da se zasniva na federalizmu slobodnih država.

Isto tako, potrebno je spomenuti i italijanskog političara Đuzepea Macinija (Giuseppe Mazzini, 1805-1872), koji je bio osnivač pokreta "Mlada Evropa". Njegova ideja ujedinjenja Evrope, zasnivala se na bratstvu i solidarnosti evropskih naroda.

Poslije prvog svjetskog rata početkom XX vijeka, dolazi do stvaranja *Panevropskog pokreta*, u kojem je duboke tragove ostavio austrijski grof Kalgeri (Richard Nicholas Graf Coudenhove-Kalgeri, 1894-1972), koji je autor knjige "Panevropa", objavljene 1923. godine u Beču. Panevropski manifest je objavljen 1924. godine. Panevropski pokret je svoj prvi kongres održao 1926. u Beču. Kongres je odobrio Panevropski manifest i objavio smjernice Evropske konfederacije. Pokret se zasnivao na savezu evropskih država, ravnopravnosti nacionalnih država, sklapanju saveza sa Rusijom, stvaranju carinske unije, stvaranju jedinstvenog privrednog prostora, čvrstim garancijama za nacionalne države, zaštiti nacionalnih manjina i saradnji Evrope sa drugim državama članicama Lige naroda.

Rađanje fašizma i Drugi svjetski rat, na određeno vrijeme "zaustavili" su razvoj ideje ujedinjenja Evrope. Završetkom rata, ideja "ujedinjenja Evrope" sve više dobija na značaju. Ugledni javni političari, privrednici i naučnici sve više počinju javno da se zalažu za evropsko ujedinjenje i evropsko jedinstvo. Među prvim državnim predstavnicima, koji se javno deklariraju za jedinstvenu Evropu, bio je britanski premijer Winston Čerčil (Winston Churchill), koji u svom govoru održanom 1946. god. u Cirihi

izjavljuje: "Ako Evropa želi da se spasi od bijede i propasti, mora da gradi novo povjerenje u evropsku porodicu naroda... Dajmo Evropi političku strukturu u kojoj Evropa može da živi u miru, sigurnosti i slobodi... Moramo stvoriti Savez Evropskih Država, a prvi korak na tom putu je stvaranje Evropskog Savjeta. Ako sve Evropske države ne budu opredijeljene da pristupe Uniji, mi moramo da krenemo sa poslom i da one Evropske države koje to hoće i mogu, povežemo i ujedinitimo..."

Odmah poslije završetka Drugog svjetskog rata, nastaju brojni evropski pokreti, što je rezultiralo njihovim okupljanjem u Hagu od 7. do 10. maja 1948. godine. Na Kongresu u Hagu okupili su se delegati iz 19 evropskih država. Kongresom je predsjedavao britanski premijer Vinston Čerčil. Neki od najvažnijih zaključaka Kongresa su:

- ♦ naglašena je potreba stvaranja ekonomskog i političkog ujedinjenja Evrope sa ciljem osiguravanja bezbjedonosnog i socijalnog napretka;
- ♦ izražena je spremnost evropskih država da prenesu dio vlastitog suvereniteta na nadnacionalni nivo, kojim bi se osiguralo zajedničko ekonomsko i političko djelovanje;
- ♦ naglašena je potreba razvoja demokratskog sistema upravljanja i potreba stvaranja evropske skupštine;
- ♦ naglašena je potreba daljnjeg razvoja zaštite ljudskih prava, i u tu svrhu formiranje Suda pravde.

2. POČETNI OBLICI SARADNJE

Poslijeratni prijedlozi² stvaranja jedinstvene evropske nadnacionalne organizacije, sadržavali su političke i ekonomske motive.

Politički motivi su zasnovani na vjerovanju da stvaranje evropske nadnacionalne organizacije može eliminisati opasnost od novih ratova između evropskih zemalja. Oni koji su podržavali ideju evropskog ujedinjenja, a jedan od njih bio je i francuski državnik Žan Mone (Jean Monnet)³, vjerovali su da "ako bi se evropske države odrekle svoje dominantne uloge u spoljnim poslovima, govorile bi jednim glasom, a odjeli upravljanja bi bili kao kod Sjedinjenih Američkih Država".

Ekonomske motivi zasnovani su na ideji horizontalne tržišne integracije, koja bi obezbijedila preduslove veće proizvodnje, što će rezultovati većom konkurentnosti i boljim životnim standardom. Ekonomska integracija proizveće veću ekonomsku snagu evropskih zemalja, biće baza političke i vojne moći, a sve to će otkloniti mogućnosti stvaranja potencijalnih konflikta i sukoba.

2.1. Carinska unija Beneluksa

Prva nadnacionalna organizacija koja je formirana bila je Carinska unija Beneluksa (Belgija, Holandija, Luksemburg). Unija je imala za cilj da stvori slobodnu trgovinsku zonu unutar tri države. Također, utvrđena je jedinstvena carinska tarifa na robu koja je dolazila izvan Unije.

---

² Period poslije Dugog svjetskog rata (1939-1945).

³ **Moneovi principi:** ekonomska integracija treba da prethodi političkom ujedinjenju; garant uspješne integracije je princip nadnacionalnosti; u toku integracionih procesa potrebno je rješavati jednostavnije zadatke, o kojima postoji saglasnost i na toj osnovi treba da se zasnivaju pretpostavke za rješavanje složenijih zadataka.

Unija je formirana 1948. godine a tome je prethodilo utvrđivanje zajedničkog mišljenja da su pojedinačne nacionalne ekonomije suviše male da bi bile konkurentne na svjetskom tržištu. Zanimljivo je naglasiti da su Belgija i Luksemburg formirale ekonomsku uniju još 1921. godine. Isto tako, i za vrijeme Drugog svjetskog rata, ove dvije države su se usaglašavale oko principa carinske unije.

Lideri ovih zemalja bili su "strasne" pristalice ideje o evropskoj kooperaciji.

2.2. Evropska zajednica za ugalj i čelik (*European Coal and Steel Community – ECSC*)

Rezultat borbi vođenih na prostoru Evrope tokom Drugog svjetskog rata je razorena evropska privreda i ideološka podijeljenost. Značajan doprinos oporavku evropske privrede i ujedinjenju zapadnoevropskih država dao je tzv. *Maršalov plan*,⁴ kojeg su prihvatile države Zapadne Evrope. Istočnoevropske države i Sovjetski savez su odbili prijedlog pomoći od strane Sjedinjenih Američkih Država kroz spomenuti plan.

Privrednoudruživanje pratilo je i uspostavljanje vojno-strateških dogovora u Evropi. Velika Britanija i Francuska su 1947. godine uspostavile Ugovor o zajedničkoj odbrani, koji je predstavljao jezgro osnivanja Zapadnoevropske unije⁵ (1948) u Briselu. Ubrzo

---

⁴ Plan je objelodanjen 1947. godine a naziv je dobio po državnom sekretaru Sjedinjenih Američkih Država Džordžu Maršalu (George Marshall). U periodu od 1948. do 1951. godine u obnovu nekoliko evropskih država uloženo je približno 1,5% dohotka Sjedinjenih Američkih Država. Jedan od uslova korištenja sredstava je bila i obaveza ujedinjenja država korisnica, što je 1948. godine dovelo do osnivanja Organizacije za evropsku ekonomsku saradnju, koja je imala za cilj da usmjerava američku finansijsku pomoć i koordinira nacionalnim ekonomskim politikama zapadnoevropskih država.

⁵ Western European Union – WEU. Sporazum potpisan u Briselu 17. marta 1948. godine od strane Velike Britanije, Francuske, Belgije, Luksemburga i Holandije. Cilj Sporazuma je bio da promoviše zajedništvo u slučaju vojne agresije na države potpisnice Sporazuma.

poslije toga, uslijedilo je i stvaranje Sjevernoatlantskog saveza⁶ (1949). Interes u formiranju Sjevernoatlantskog saveza imale su i Sjedinjene Američke Države koje su, s ciljem dostizanja čvršće stabilnosti Zapadne Evrope u savez uključile i Saveznu Republiku Njemačku (1955).

Maja 1949. dolazi do formiranja Savjeta Evrope⁷, što je sigurno rezultat Haške konferencije⁸ iz 1948. godine. Glavni organi Savjeta Evrope su Komitet ministara i Konsultativna skupština, koja je kasnije prerasla u Parlamentarnu skupštinu. Organi Savjeta Evrope imali su za cilj razvoj saradnje na polju politike između država članica, razvijajući parlamentarnu demokratiju i zaštitu ljudskih prava i sloboda.

Najveći, revolucionarni, korak u stvaranju nadnacionalne ekonomske evropske integracije desio se 1950. godine formiranjem Evropske zajednice za uglj i čelik. Francuski ministar spoljnih poslova Robert Šuman (Robert Shuman) je, pod snažnim uticajem Žan Monea (Jean Monnet),⁹ prezentovao ideju stvaranja zajednice za uglj i čelik od strane Njemačke i Francuske. Objelodanjujući ideju, Mone je pozvao i ostale

---

⁶ North Atlantic Treaty Organisation – NATO

⁷ Države osnivači Savjeta Evrope su: Holandija, Belgija, Luksemburg, Velika Britanija, Francuska, Irska, Danska, Italija, Švedska i Norveška. Od 1951. članice su i: Grčka, Turska, Island i SR Njemačka. Od 1956. god. članica je Austrija; 1961. Kipar, 1963. Švajcarska; 1965. Malta. Od 1976. godine članice su: Portugal, Španija i Lihtenštajn.

⁸ Na konferenciji održanoj u Hagu 1948. god. okupili su se najuticajniji federalistički pokreti zapadnoevropskih zemalja, koji su se zalagali za realizaciju ideje ujedinjenja Zapadne Evrope. Na konferenciji kojom je predsjedavao britanski premijer Winston Čerčil usvojena rezolucija "Poruka Evropljanima" u kojoj su sadržani principi ujedinjenja zapadne Evrope.

⁹ Moneovi principi: ekonomska integracija treba da prethodi političkom ujedinjenju; garant uspješne integracije je princip nadnacionalnosti; u toku integracionih procesa potrebno je rješavati jednostavnije zadatke, o kojima postoji saglasnost i na toj osnovi treba da se zasnivaju pretpostavke za rješavanje složenijih zadataka.

evropske države da se pridruže formiranju Evropske zajednice za uglj i čelik.

U prvim godinama postratnog perioda, mnogi Evropljani su osjećali da se njemačka industrija ubrzano razvija, i da mora biti kontrolisana. Stvaranjem Evropske zajednice za uglj i čelik, obezbijedio bi se kontrolni mehanizam, jer su uglj i čelik veoma važni za razvoj moderne industrije, posebno imajući u vidu vojnu industriju.

Stavljanje u prvi plan ekonomskih pitanja, proizvelo je razvoj odnosa i međusobne saradnje u industrijskom sektoru. Međusobni odnosi su se zasnivali na obostranim interesima, ukazujući da postoji mogućnost otklanjanja konflikta između država Zapadne Evrope na način koji neće dovesti u pitanje njihovu buduću saradnju.

Plan koji je predstavio *Robert Šuman (Šumanov plan)* predvidio je stvaranje nadnacionalne agencije koja će kontrolisati proizvodnju, ali i kretanje cijena u industriji uglja i čelika. Ubrzo po stvaranju Evropske zajednice za uglj i čelik, zajednici su se pridružile i Holandija, Belgija, Luksemburg i Italija.

Velika Britanija je odbila da postane članica Evropske zajednice za uglj i čelik zbog straha od gubljenja kontrole nad razvojem sopstvene industrije.

Slika 1. Detalj sa potpisivanja Šumanove deklaracije (18. april 1951.)

Ugovor kojim je formirana Evropska zajednica za uglj i čelik (*European Coal and Steel Community – ECSC*) potpisan je 18. aprila 1951. u Parizu, a na snagu je stupio naredne godine (23. jula 1952. Ugovor je zaključen sa rokom važenja od 50 godina.

Šta je Ugovor ponudio?

Ugovor o stvaranju evropske zajednice za uglj i čelik predviđao je ukidanje tarifnih kvota unutar zajedničkog tržišta za uglj, čelik, koks i gvožđe, uspostavljanje jedinstvene tarife na uvoz uglja i čelika iz država izvan zajednice, i kontrolu proizvodnje i prodaje navedenih proizvoda. U skladu sa Ugovorom o osnivanju, utvrđeni su sljedeći ciljevi:

- ◆ unapređenje razmjene između država potpisnica Ugovora;
- ◆ zajednička saradnja i briga o redovnom snabdijevanju zajedničkog tržišta;
- ◆ obezbjeđenje pristupa izvorima proizvodnje za sve korisnike;
- ◆ razvoj proizvodne infrastrukture;
- ◆ unapređenje uslova rada za zaposlene u sektoru proizvodnje uglja i čelika;
- ◆ racionalna upotreba raspoloživih resursa;
- ◆ utvrđivanje najnižih cijena, uz uvažavanje količine proizvedenih proizvoda.

Da li je Ugovor predviđao formiranje nadnacionalnih tijela?

Ugovorom o stvaranju Evropske zajednice za uglj i čelik predviđeno je formiranje: *Visoke vlasti*, kao najvažnije institucije i nosioca odlučivanja u Zajednici, *Savjeta ministara* u cilju očuvanja interesa zajednice, koji je okupljao predstavnike vlada država članica, *Zajedničke skupštine* sa savjetodavnom ulogom i zadatkom demokratske kontrole vlasti te *Sud pravde* koji će rješavati eventualno nastale sporove i poštovanje odredbi Ugovora.

Koji su elementi funkcionisanja i djelovanja Evropske zajednice za uglj i čelik?

Upravljanje resursima Zajednice bilo je zasnovano na:

- ♦ stvaranju zajedničkog tržišta i carinske unije,
- ♦ primjeni principa nediskriminacije;
- ♦ sankcionisanju antikonkurentskog djelovanja preduzeća, što obezbjeđuje slobodnu konkurenciju i primjenu tržišnih zakona.

2.3. Evropska ekonomska zajednica (*European Economic Community – EEC*) i Evropska zajednica za atomsku energiju

Karakteristika *Evropske konferencije u Mesini* (1-3. juni 1955.) je da su se ministri spoljnih poslova šest država potpisnica zajednice za uglj i čelik, saglasili oko stvaranja zajedničkog tržišta i tržišta za atomsku energiju. U septembru 1955. godine predstavljen je izvještaj Komiteta, kojim je predsjedavao belgijski ministar *Spak*, koji je istovremeno imenovan za predsjedavajućeg ekspertskog tima zaduženog da pripremi izvještaj o pitanjima koja su bila predmet rasprave konferencije u Mesini. Već 1956. godine sa predstavljanjem drugog izvještaja predloženo je osnivanje Evropske ekonomske zajednice i evropske zajednice za atomsku energiju. Maja mjeseca iste godine (1956.) Spakov izvještaj (*Integrisanje nacionalnih tržišta u zajedničko tržište, sa ciljem obezbjeđenja većeg ekonomskog rasta i povećanja životnog standarda u zemljama članicama*) prihvaćen je na sastanku šestorice u Veneciji. Poslije prihvatanja Izvještaja, uslijedili su pregovori koji su okončani 25. marta 1957. potpisivanjem osnivačkog ugovora o Evropskoj ekonomskoj zajednici i Evropskoj zajednici za atomsku energiju. Ugovori su potpisani u Rimu¹⁰ i zaključeni su na neodređeno vrijeme. Na snagu su stupili 01. januara 1958. godine.

¹⁰ Ugovor su potpisale: Francuska, SR Njemačka, Italija, Holandija, Belgija i Luksemburg.

Formiranje Evropske ekonomske zajednice za cilj je imalo postepeno uklanjanje svih obaveza i kvota na uvoz roba u trgovini između država potpisnica Sporazuma. Potpisnice Sporazuma usaglasile su se oko implementacije zajedničke politike koja se odnosi na transport, poljoprivredu, socijalno osiguranje i slobodno kretanje ljudi i roba unutar granica šest država potpisnica. Planirano je postepeno formiranje zajedničkog tržišta. Predviđen je vremenski period od dvanaest godina u kome se ostvaruju slobode kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala. Proces stvaranja Carinske unije je završen 01. jula 1968. godine.

Cilj osnivanja Evropske ekonomske zajednice je bio unapređenje privrednog ambijenta i privrednog razvoja država članica. U tu svrhu je trebalo da posluži formiranje zajedničkog tržišta. Ekonomski razvoj država članica poslužiće za razvoj političke saradnje između država članica. Bitna karakteristika Rimskog ugovora iz 1957. je realizacija zajedničke poljoprivredne politike koja je započela 1962. godine. Postavljeni su temelji i za uvođenje zajedničke saobraćajne i drugih politika u privrednim oblastima koje su od značaja za Zajednicu.

Ciljevi Rimskog ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice su:

- ♦ postepeno stvaranje carinske unije – ukidanje carina i svih mjera kvantitativnih ograničenja prilikom uvoza ili izvoza roba u saradnji između država potpisnica Ugovora;
- ♦ uspostavljanje zajedničkih politika – poljoprivredna, trgovinska, transportna;
- ♦ uspostavljanje slobode kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala na prostoru država ugovornica Evropske ekonomske zajednice;
- ♦ stvaranje Evropske investicione banke i Evropskog socijalnog fonda.

Stvaranje Evropske zajednice za atomsku energiju imalo je za cilj razvoj zapadnoevropske nuklearne industrije, uz istovremenu mogućnost kontrolisanog razvoja. Zajednica je stvorila uslove razmjene informacija, formiranje patentnog sistema i osnivanja nadnacionalnih institucija u oblasti proizvodnje i snabdijevanja atomskom energijom.

U razgovorima koji su prethodili potpisivanju Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (1957), i ostale evropske države su bile pozvane da se priključe Zajednici.

Velika Britanija nije potpisala Sporazum zbog straha od gubitka kontrole nad nacionalnom politikom, koja bi trebalo da se integriše u zajedničku evropsku politiku. Umjesto takvog sporazuma, predložila je stvaranje slobodne trgovinske zone.

Ubrzo, poslije ratifikacije Sporazuma o osnivanju Evropske ekonomske zajednice, Velika Britanija, Norveška, Švedska, Danska, Austrija i Portugal uspostavili su Asocijaciju za slobodnu evropsku trgovinu (*European Free Trade Association – EFTA*). Predmet Ugovora o uspostavljanju slobodne trgovinske razmjene su bili samo industrijski proizvodi između zemalja koje su pristupile Asocijaciji. Predmet Ugovora nisu bili poljoprivredni proizvodi, niti je postojala zajednička spoljna tarifa. Države potpisnice Ugovora imale su mogućnost da se povuku u bilo koje vrijeme.

Velika Britanija je svoj stav o Evropskoj ekonomskoj zajednici promijenila 1961. godine kada je počela pregovore oko članstva. Kako je najveći protivnik članstva Velike Britanije u Evropskoj ekonomskoj zajednici u to vrijeme bila Francuska i njen predsjednik Šarl de Gol, januara 1963. ali i 1967. godine Francuska je stavila veto na ulazak Velike Britanije u Evropsku ekonomsku zajednicu.

2.4. Evropska zajednica (*European Community – EC*)

Tri zajednice koje su formirane u razdoblju od šest godina, formalno-pravno su bile odvojene organizacije. Zajednički organi su bili *Evropski parlament (sjedište u Strazburu)* i *Sud pravde (sjedište u Luksemburgu)*. Komisije evropske zajednice za uglj i čelik i Evropske ekonomske zajednice svoja zasjedanja imale su u Briselu, a *Visoka vlast* Evropske zajednice za uglj i čelik zasjedala je u Luksemburgu. Kako su održavali redovne kontakte, na evropske zajednice se gledalo kao na jednu zajednicu, što je na kraju rezultiralo njihovom fuzijom.

Evropska zajednica za uglj i čelik, Evropska zajednica za atomsku energiju i Evropska ekonomska zajednica su 1967. godine izvršile integraciju u Evropsku zajednicu. Zajednice su i dalje zadržale odvojen pravni subjektivitet. Cilj spajanja se ogledao u boljoj koordinaciji izvršenja postavljenih zadataka, smanjivanju troškova i većoj efikasnosti funkcionisanja, pojednostavljenju administrativnih procedura i uspostavljanja zajedničkih službi, i to:

- ◆ Zajednička informativna služba;
- ◆ Zajednička pravna služba;
- ◆ Statistička kancelarija;
- ◆ Kancelarija za zvanične publikacije.

Najvažnije odrednice Ugovora o stvaranju Evropske ekonomske zajednice postepeno su implementirane. Carinska opterećenja u trgovinskoj razmjeni između zemalja članica zajednice su eliminisana 1968. godine. U tome periodu, jedino nije napravljen iskorak u proširenju zajednice. Odlaskom *De Gola*, sa mjesta predsjednika Francuske i dolaskom *Pompidoua* na njegovo mjesto, stvorili su se uslovi i za otpočinjanje pregovora o proširenju Zajednice. Na insistiranje novog francuskog predsjednika *Pompidoua*, održan je sastanak država članica u Hagu u decembru 1969. godine. Najvažnije odrednice sastanka

su bile: početak pregovora o finansijskim aranžmanima, stvaranje okvira za saradnju na polju spoljne politike zemalja članica i početak pregovora oko pristupanja Velike Britanije, Danske, Norveške i Irske.

Pregovori oko članstva novih država u Zajednici trajali su do 1972. godine, kada je odlučeno da države koje su aplicirale za članstvo u Zajednicu mogu da postanu njen dio. Od 01. januara 1973. ravnopravne države članice Zajednice postale su Velika Britanija, Irska i Danska. Četvrta država kandidat Norveška, na nacionalnom referendumu se izjasnila da ne želi postati dio Evropske zajednice.

2.5. Jedinstveni evropski akti

Uprkos činjenici da Evropska zajednica djeluje više od dvadeset godina, očekivanja koja se postavljena pred nju do početka 80-tih godina XX vijeka, nisu u potpunosti ispunjena. Horizontalnim širenjem zajednice na manje ekonomski razvijene države (Grčka, Portugal, Španija) nastali su novi problemi. Značajno oslanjanje ovih ekonomija na poljoprivrednu proizvodnju, značilo je da se znatan dio sredstava Evropske zajednice mora usmjeriti na pomoć poljoprivrednoj proizvodnji novoprimitljenih država. To je, npr. kod Irske izazvalo strah da će zbog novoprimitljenih država dobijati manji dio novčanih sredstava.

Zbog takvih i sličnih razloga koji su otežavali rad i ispunjenje misije Evropske zajednice, 1985. godine Evropski savjet, sastavljen od šefova država Evropske zajednice, donio je odluku o odlučnijim mjerama za nastavak vertikalne, ali i horizontalne integracije Zajednice. Rezultati su ubrzo uslijedili (1986), potpisivanjem Jedinstvenih evropskih akata, koji su trebali da dograde postojeće ugovore Evropske zajednice.

Postojalo je više uzroka za kreiranje novog ugovora o evropskim integracijama. Oni su se reflektovali u većem stepenu razvoja

političke i ekonomske saradnje. Prva inicijativa je objelodanjena 1981. godine od strane ministara spoljnih poslova Njemačke (Genšer) i Italije (Kolombo). Inicijativa je nazvana *Evropski akt*. Akt je naglašavao potrebu povezivanja aktivnosti evropske političke saradnje i Evropske zajednice.

Druga inicijativa koja je došla iz Evropskog parlamenta, potekla je od Spinelija i predstavljena je prednacrtom Ugovora 14. septembra 1984. godine. Glavna karakteristika inicijative je uspostavljanje Evropske unije sa znatno većim ovlaštenjima od tadašnje Zajednice.

Na sastanku Evropskog savjeta u Fontenblou (1984.) donesena je Odluka da se formira Komitet predstavnika šefova država ili vlada koji će biti zadužen da pripremi prijedloge za unapređenje funkcionisanja Evropske zajednice. Izvještaj je dostavljen Evropskom savjetu na sastanku održanom u Briselu marta 1985. god., koji se zalagao za stvaranje unutrašnjeg tržišta. Stupanjem *Žaka Delora* na čelo Evropske komisije, ideja stvaranja unutrašnjeg tržišta je dobila još snažniju podršku. U junu 1985. godine Evropski savjet na sastanku održanom u Milanu daje podršku programu Evropske komisije za realizaciju unutrašnjeg tržišta (*Bijela knjiga o unutrašnjem tržištu*) i pokretanju procedure izmjene Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice. Odluka nije donesena jednoglasno, jer su protiv nje bile: Velika Britanija, Danska i Grčka. Na konferenciji održanoj u Luksemburgu pripremana su dva zasebna nacrtu ugovora u skladu sa prijedlogom Evropskog savjeta, da bi se kasnije usvojila formula donošenja Jedinственог evropskog akta. Ministri država članica potpisali su ugovor 28. februara 1986. godine.

Ugovorom je objelodanjena ideja spoljnopolitičke saradnje država članica, koja je do tada bila neformalna. Dalje, pružena je pravna osnova za rad šefova država ili vlada država članica u okviru Evropskog savjeta.

Kada su u pitanju institucionalni odnosi, povećan je broj slučajeva kada Savjet odlučuje kvalifikovanom većinom.

Oснажено је консултовање Европског парламента увођењем процедуре кооперације. Формиран је Првостепени суд заједнице чији је задатак био да rastereti Суд правде. Институције су добиле нове надлежности у области животне средине, научних истраживања и монетарне сарадње. Уведено је начело економске и социјалне кохезије у намери да се подстакну акције за смањивање разлика међу регионима у Европи.

Јединствени европски акти су прецизирали временску дистанцу за реализацију унутрашњег тржишта. Дат је рок најкасније до 31. децембра 1992. године.

2.6. Четири слобде на којима су засновани принципи права Европске уније

Слобде на којима су засновани принципи права Европске уније су:

1. *Слобода кретања роба*, састављена од два елемента:
  - ♦ уклањање царина и такси еквивалентног ефекта у трговини између држава чланца (унутрашњи елемент царинске уније);
  - ♦ уклањање квантитативних ограничења, тј. контингената за увоз робе из једне у другу државу чланицу, као и свих мјера еквивалентног ефекта.
2. *Слобода кретања капитала*, дефинисана одредбама већих мјера опреза. Ова мјера је доста спора.
3. *Слобода кретања људи*, дефинисана одредбама којима се прецизирају слобде кретања радника и право на успостављање vlastite дјелатности у другој држави.
4. *Слобода кретања услуга*, дефинисана одредбама слободног кретања извршилаца или корисника услуга из једне у другу државу чланицу Заједнице због извршења или уживања услуге.

II ŠTA JE EVROPSKA UNIJA?

1. ŠTA JE EVROPSKA UNIJA?

Evropska unija je međuvladina i nadnacionalna unija (zajednica) dvadeset sedam evropskih demokratskih država¹¹. Unija je oformljena pod sadašnjim imenom Ugovorom o Evropskoj uniji (više poznatim pod imenom Mastihtski ugovor) 1992. godine.¹²

Proces integracione evropske saradnje započeo je 1951. godine, uspostavljanjem Evropske zajednice za uglj i čelik. Začetnici evropskog integracionog procesa bili su: Francuska, Njemačka, Italija, Holandija, Belgija i Luksemburg.

Političke aktivnosti Evropske unije se ispoljavaju u mnogim sferama, od politike zdravlja i ekonomske politike, do spoljnih poslova i odbrane. U zavisnosti od razvijenosti svake države ponaosob, organizacija Evropske unije se razlikuje u različitim oblastima.

Evropsku uniju čine tri stuba:

- ♦ Prvi stub su Evropska zajednica za uglj i čelik, Evropska ekonomska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju;
- ♦ Drugi stub je zajednička spoljna i bezbjedonosna politika;
- ♦ Treći stub čine policijska i pravosudna saradnja.

---

¹¹ Francuska, Njemačka, Italija, Holandija, Belgija, Luksemburg, Velika Britanija, Danska, Republika Irska, Grčka, Španija, Portugal, Finska, Austrija, Švedska, Estonija, Kipar, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija, Češka, Bugarska i Rumunija.

¹² Francuska, Njemačka, Italija, Holandija, Belgija, Luksemburg, Velika Britanija, Danska, Republika Irska, Grčka, Španija i Portugal.

2. KAKO DEFINISATI EVROPSKU UNIJU?

Evropska unija je definisana kao:

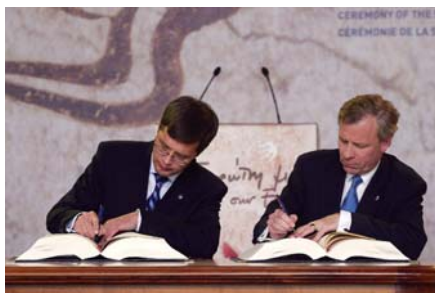
- ♦ federacija u monetarnim odnosima, poljoprivredi, trgovini i zaštiti životne sredine;
- ♦ konfederacija u socijalnoj i ekonomskoj politici, zaštiti potrošača, unutrašnjoj politici;
- ♦ međunarodna organizacija u spoljnoj politici.

Glavna oblast na kojoj počiva Evropska unija je jedinstveno tržište koje se bazira na carinskoj uniji, jedinstvenoj valuti, zajedničkoj agrokulturnoj politici i zajedničkoj politici u sferi ribarstva.

Dana 29. oktobra 2004. godine, predsjednici i premijeri evropskih država donijeli su prvi ustav Evropske unije, koji trenutno čeka ratifikaciju pojedinačno svake države potpisnice. Ovaj dokument ima za cilj da unaprijedi efikasnost funkcionisanja Evropske unije. Po svojoj definiciji, predstavlja akt međunarodnog prava i kao takav podliježe ratifikaciji od strane svake države članice.

Države u kojima se Ugovor ratifikuje u parlamentu su: Austrija, Belgija, Grčka, Estonija, Italija, Kipar, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Njemačka, Slovačka, Slovenija, Finska i Švedska. Na referendumu odlučuju sljedeće države: Velika Britanija, Danska, Irska, Luksemburg, Portugal, Poljska, Francuska, Holandija, Češka i Španija.

Od 1. januara 2007. god. Evropska unija ima 27 zemalja članica. Njena ukupna površina je 4 325 675 km². Da je jedinstvena država, bila bi sedma po površini u svijetu. Broj građana Evropske unije (pod uslovima Mاستrihtskog ugovora) u 27 država je oko 496 miliona (januar 2007). Po broju stanovnika Evropska unija, da je jedinstvena država, bila bi treća po redu odmah poslije Kine i Indije.

Slika 2. Ceremonija potpisivanja odluke o priključenju novih članica u Atini (Grčka 2004).

U periodu od 1952. do 1958. šest osnivačkih zemalja Evropskih zajednica bile su: Belgija, Zapadna Njemačka, Italija, Luksemburg, Francuska i Holandija.

Devetnaest država su joj se pridružile u "talasima proširenja" navedene su u sljedećoj tabeli:

Tabela 1. Faze proširenja

Faza	Godina	Države koje su se pridružile Evropskoj zajednici
I	1973.	Danska, Republika Irska i Velika Britanija
II	1981.	Grčka
III	1986.	Portugal i Španija
IV	1995.	Austrija, Finska i Švedska
V	2004.	Estonija, Kipar, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija i Češka
VI	2007.	Bugarska, Rumunija

Zvanične države kandidati za članstvo su Hrvatska i Makedonija. Turska je također kandidat, ali i država oko koje se vode raznovrsne polemike unutar Evropske unije o tome da li bi trebala i kada da bude primljena u članstvo. Mnoge države, kao što su Norveška, Švajcarska i Island, ne žele da uđu u Evropsku uniju, ali s njom imaju specijalne sporazume.

Glavna pitanja kojima se Evropska unija u ovom trenutku bavi je njeno proširenje na jug i istok, odnosi sa Sjedinjenim Američkim Državama, revizija pravila Pakta za stabilnost i ratifikacija Ustava Evropske unije od strane država članica.

3. SIMBOLI EVROPSKE UNIJE

Simboli Evropske unije su: himna, zastava i Dan Evrope.

Slika 3.

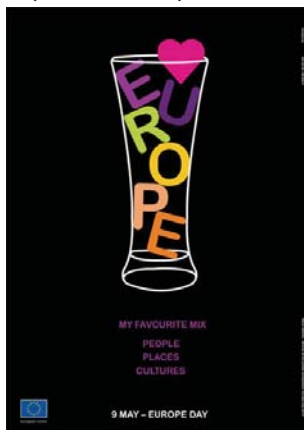
Evropska himna je *Oda radosti*. Dirigent Herbert von Karajan adaptirao je Betovenovu *Devetu simfoniju* na zahtjev Savjeta Evrope, koji ju je 1972. proglasio svečanom pjesmom, a 1986. godine himnom Evropske unije.

Slika 4.

Zastava plave podloge sa dvanaest žutih zvjezdica predstavlja jedinstvo naroda Evrope čija je pozadina koja simbolizuje nebo usvojena 1986. godine.

Dan Evrope obilježava se 09. maja. Na ovaj dan, 1950. godine, Robret Šuman objelodanio je ideju stvaranja Evropske zajednice za uglj i čelik. Također, 09. maj 1945. god. značio je kraj Drugog svjetskog rata. Na samitu lidera Evropske unije u Milanu 1985. odlučeno je da se ovaj dan slavi kao Dan Evrope.

Slika 5.

Slika 6.

4. HRONOLOGIJA VAŽNIJIH DOGAĐAJA U EVROPSKOJ UNIJI

Tabela 2. Hronologija važnijih događaja

Datum	Događaj
7-11. maj 1948.	Održan je kongres u Hagu. Više od hiljadu delegata iz preko 20 evropskih država diskutovalo je o novom obliku saradnje u Evropi. Dogovorili su se da formiraju "Evropsku skupštinu".
27-28. januar 1949.	Kao rezultat kongresa u Hagu, osnovan je Savjet Evrope. Određeno je da sjedište Savjeta bude u Strazburu. Iste godine počela je izrada Evropske konvencije za ljudska prava, koja je potpisana u Rimu 1950. a stupila je na snagu 1953. godine. Tokom vremena, skoro sve evropske države postale su članovi Savjeta Evrope.
9. maj 1950.	Robert Šuman, francuski ministar spoljnih poslova održao je govor koji se bazirao na idejama Žan Monea. Predložio je da Francuska i Savezna Republika Njemačka udruže svoje izvore uglja i čelika u novu organizaciju u koju se mogu uključiti ostale evropske države. Od tada se, taj datum smatra rođendanom Evropske unije, a 9. maj se svake godine slavi kao Dan Evrope.
18. april 1951.	U Parizu je 6 država (Belgija, Francuska, Savezna Republika Njemačka, Italija, Luksemburg i Holandija) potpisalo Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik, koji je stupio na snagu 1952. godine, sa rokom važenja od 50 godina.
1-2. juni 1955.	Održan je sastanak u Mesini. Ministri spoljnih poslova šest država odlučili su da evropske integracije prošire na ekonomska pitanja.
25. mart 1957.	U Rimu je šest država potpisalo ugovore o osnivanju Evropske ekonomske zajednice i Evropske zajednice za atomsku energiju, koji su stupili na snagu 1. januara 1958. godine.

5. januar 1960.	Na inicijativu Velike Britanije, na konvenciji u Štokholmu osnovano je udruženje Evropske slobodnetrgovine – European Free Trade Association (EFTA), koje je uključilo nekoliko evropskih država koje nisu bile u Evropskoj ekonomskoj zajednici.
30. juli 1962.	Predstavljena je zajednička poljoprivredna politika - Common Agricultural Policy (CAP).
14. januar 1963.	Na press-konferenciji general Šarl de Gol objavio je da će Francuska staviti veto na uključenje Ujedinjenog Kraljevstva u Evropsku zajednicu.
20. juli 1963.	Potpisan je sporazum između Evropske ekonomske zajednice i 18 afričkih zemalja.
8. april 1965.	Potpisan je ugovor kojim se određuje izvršno tijelo za tri osnovane zajednice i formira se jedinstven Savet i Komisija. Ovaj ugovor stupio je na snagu 1. jula 1967. god. poznato kao stvaranje Evropske zajednice.
29. januar 1966.	Usvojen je Luksemburški dogovor kojim je, s obzirom na političku krizu, Francuska ponovo pristala da uzme učešće na sastancima Savjeta, u zamjenu za jednoglasnost pravila kada se radi o vitalnim državnim interesima.
1. juli 1968.	Kompletno su ukinute carinske dažbine, 18 mjeseci prije roka, na industrijsku robu i uvedena je zajednička spoljna tarifa.
1-2. decembar 1969.	Na samitu u Hagu, politički lideri Evropske zajednice odlučili su da krenu dalje ka evropskim integracijama.
22. april 1970.	U Luksemburgu je potpisan ugovor kojim se Evropskoj Zajednici dozvoljava da bude više finansirana iz "sopstvenih izvora" i dat je veći značaj Evropskom parlamentu.
22. januar 1972.	U Briselu su ugovore o pristupanju Evropskoj zajednici potpisale Danska, Irska, Norveška i Velika Britanija.

24. april 1972.	Šest država članica Evropske ekonomske zajednice, odlučuju da valutni kursevi među njihovim valutama ne mogu fluktuirati više od 2,25%. Ovaj sistem poznat je kao "monetarna zmija".
1. januar 1973.	Danska, Irska i Velika Britanija pridružile su se Evropskoj zajednici, tako da se broj država članica povećao na 9. Norveška se, u skladu sa referendumom na kome se većina građana Norveške izjasnila protiv članstva, nije pridružila Evropskoj ekonomskoj zajednici.
9-10. decembar 1974.	Na sjednici u Parizu, politički lideri devet država odlučili su da se sastaju tri puta godišnje u Evropskom savjetu. Također, dali su pristanak za direktne izbore za Evropski parlament i odlučili su da osnuju Evropski fond za regionalni razvoj.
28. februar 1975.	Potpisana je Konvencija između Evropske ekonomske zajednice i 46 afričkih država, Kariba te pacifičkih država.
22. jul 1975.	Potpisan je Ugovor kojim se daje veći značaj Evropskom parlamentu i osnovan je Evropski revzorski sud. Ugovor je stupio na snagu 1. juna 1977. godine.
6-7. juli 1978.	Na samitu u Bremenu, Francuska i Savezna Republika Njemačka predložile su monetarnu saradnju osnivanjem Evropskog monetarnog sistema, koji će preuzeti mesto "monetarne zmije". Evropski monetarni sistem je počeo sa radom 13. marta 1979. godine.
28. maj 1979.	Evropska komisija je sa Grčkom potpisala Ugovor o pridruživanju.
7-10. juni 1979.	Održani su prvi direktni izbori za Evropski parlament (410 mjesta).
1. januar 1981.	Grčka se pridružila Evropskoj zajednici, tako da se broj članova Zajednice povećao na 10.
28. februar 1984.	Usvojen je program "Esprit", sa ciljem davanje podrške istraživanju i razvoju na polju informatičke djelatnosti.

14-17. juni 1984.	Žak Delor postao je predsjednik Evropske komisije (1985-1995).
12. juni 1984.	Evropska komisija je sa Španijom i Portugalom potpisala Ugovor o pridruživanju.
2-4. decembar 1984.	Na sastanku Evropskog Savjeta u Luksemburgu, lideri 10 država članica složili su se da izmijene Ugovor iz Rima i da lansiraju evropske integracije putem Jedininstvenog evropskog akta. Ovo je utrlo put kreiranju jedinstvenog tržišta koje je uspostavljeno 1993. godine.
1. januar 1986.	Španija i Portugal postale su članice Evropske ekonomske zajednice, čime se broj država članica povećao na 12.
17-28. februar 1986.	U Luksemburgu je potpisan Jedinstven evropski akt koji je stupio na snagu 1. jula iste godine.
15. juni 1987.	Počeo je program "Erasmus", koji je pripremljen kako bi pomogao mladima Evrope da studiraju u drugim evropskim državama.
15-18. juni 1989.	Održani su treći direktni izbori za Evropski parlament.
9. novembar 1989.	Pao je Berlinski zid.
9. decembar 1989.	Evropski savjet je u Strazburu odlučio da sazove međudržavnu konferenciju u vezi sa daljnjim nastavkom ekonomske i monetarne, kao i političke unije.
10. juni 1990.	U Šengenu je potpisan dogovor, čiji je cilj da ukloni granice među državama članicama Evropske zajednice.
3. oktobar 1990.	Ujedinila se Njemačka.
14. decembar 1990.	U Rimu je počela interparlamentarna Konferencija o Evropskoj monetarnoj i političkoj uniji.

9-10. decembar 1991.	Evropski savjet je u Mastrihtu usvojio ugovor o Evropskoj uniji. On leži na osnovama zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike, bliže saradnje u oblasti pravde i unutrašnjih poslova i u kreiranju ekonomske i monetarne unije, uključujući jedinstvenu valutu.
7. februar 1992.	Potpisan je Ugovor u Mastrihtu, koji je stupio na snagu 1. novembra 1993. godine.
1. januar 1993.	Formirano je jedinstveno tržište.
9-12. juni 1994.	Održani su četvrti direktni izbori za Evropski parlament
24-25. juni 1994.	Na sastanku Evropskog savjeta na Krfu, Evropska unija je potpisala Ugovor o pristupanju sa Finskom, Norveškom i Švedskom.
1. januar 1995.	Austrija, Finska i Švedska pridružile su se Evropskoj uniji, tako da se ukupan broj država članica povećao na 15.
23. januar 1995.	Nova Evropska komisija stupila je na dužnost (1995-1999) na čelu sa predsjednikom Žakom Santerom.
27-28. novembar 1995.	Evro-mediterranska konferencija u Barseloni objavila je partnerstvo između Evropske Unije i zemalja južne obale Mediterana.
16-17. juni 1997.	Evropski savjet je u Amsterdamu dao pristanak da se Ugovoru o Evropskoj uniji daju nova snaga i odgovornost.
2. oktobar 1997.	Potpisan je Amsterdamski ugovor, koji je stupio na snagu 1. maja 1999. godine.
30. mart 1998.	Počeo je proces pristupanja novih država kandidata. Kipar, Malta i 10 zemalja centralne i istočne Evrope biće uključene u ovaj proces.

3. maj 1998.	Evropski Savjet je u Briselu odlučio da 11 država članica Evropske Unije (Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Nemačka, Irska, Italija, Luksemburg, Holandija, Španija i Portugal) moraju da zadovolje uslove za prihvatanje jedinstvene valute – Evro 1. januara 1999. godine. Grčka će se pridružiti kasnije.
31. decembar 1998.	Utvrđen je fiksni i neopoziv kurs među valutama koje treba da zamijeni evro.
1. januar 1999.	Počela je treća faza Evropske monetarne unije: valute 11 zemalja zamjenjene se Evrom. Jedinstvena valuta lansirana je na tržištu novca. Od tada pa nadalje, Evropska centralna banka odgovorna je za monetarnu politiku Evropske unije, koja je definisana i primijenjena u Evro.
24-25. mart 1999.	Evropski savjet je u Berlinu odlučio da objavi budžet za period od 2000. do 2006. god., u okviru "Agende 2000".
3-4. juni 1999.	Evropski savjet je u Kelnu odlučio da zatraži od Konvencije da sastavi nacrt Poglavlja evropskih osnovnih prava. Članovi Konvencije su predstavnici lidera država ili vlada Evropske unije i predsjednik Evropske komisije. Havijer Solana postavljen je za Visokog predstavnika zajedničke spoljne i bezbjednosne politike Evropske unije.
8-13. juni 1999.	Održani su peti direktni izbori za Evropski parlament.
15-16. oktobar 1999.	Na sastanku Evropskog Savjeta u Tampereu, odlučeno je da Evropska Unija postane zona slobode, sigurnosti i pravde.
10-11. decembar 1999.	Na sastanku Evropskog savjeta u Helsinkiju, posvećenog proširenju Evropske unije, Turska je i zvanično prepoznata kao država kandidat za članstvo u Uniju i dogovoreno je da se nastavi sa daljnjim pregovorima sa ostalih 12 država kandidata za članstvo u Uniji.

23-24. mart 2000.	Na sastanku Evropskog savjeta u Lisabonu kreirana je strategija za povećanje zaposlenosti, modernizaciju privrede i jačanje društvene usklađenosti Evrope na osnovama znanja.
7-8. decembar 2000.	Na sastanku Evropskog savjeta u Nici postignut je dogovor u vezi teksta novog Ugovora kojim se mijenja sistem donošenja odluka u Evropskoj uniji, kako bi ona bila spremna za proširenje. Predsjednici Evropskog parlamenta, Evropskog savjeta i Evropske komisije svečano su objavili Povelju o osnovnim pravima Evropske unije.
26. februar 2001.	Potpisan je ugovor u Nici, koji je stupio na snagu 1. februara 2003. godine.
14-15. decembar 2001.	Na sastanku Evropskog savjeta u Likeu, usvojena je Deklaracija o budućnosti Evropske unije. To je otvorilo put ka glavnim reformama Unije i pripremi Evropskog ugovora o konstituisanju. Za predsjedavajućeg Konferencije izabran je Valeri Žiskar Desten.
1. januar 2002.	Građani u evrozoni počeli su da koriste novčanice i kovanice Evra.
31. maj 2002.	Svih 15 država članica Evropske unije istovremeno je potpisalo Kjoto protokol – poznati Sporazum o smanjenju zagađenja vazduha.
21-22. juni 2002.	Na sastanku Evropskog savjeta u Sevilji, postignut je dogovor o evropskoj politici azila i emigracije.
13. decembar 2002.	Na sastanku Evropskog savjeta u Kopenhagenu, dogovoreno je da 10 država kandidata (Kipar, Češka, Estonija, Mađarska, Litvanija, Letonija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija) mogu da se pridruže Evropskoj uniji 01. maja 2004. godine. Na bazi izvještaja i preporuka od strane Evropske komisije, odlučeno je da mogu početi razgovori sa Turskom. Evropski savjet je u decembru 2004. god. Trebao odlučiti da li je Turska ispunila sve "Kopenhagenske kriterijume".

16. april 2003.	U Atini su potpisani ugovori o pridruživanju između Evropske unije i 10 novih država članica.
10. juli 2003.	Konvencija o budućnosti Evrope završila je aktivnosti oko Nacrta ugovora o konstituisanju Evropske unije.
4. oktobar 2003.	Počela je međudržavna konferencija koja će donijeti novi Ugovor o konstituisanju Evrope.
1. maj 2004.	Kipar, Češka, Estonija, Mađarska, Litvanija, Letonija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija postale su članice Evropske unije.
10-13. juni 2004.	Održani su šesti direktni izbori za Evropski parlament.
2005. god.	Hrvatska je otpočela pregovore za članstvo u Evropskoj uniji. Makedonija dobila status kandidata za članstvo.
2006. god.	Evropski parlament ratifikovao Evropski ustav.
2007. god.	Bugarska i Rumunija postaju članice Evropske unije. Slovenija postaje dio Evropske monetarne unije.
2009. god.	Slovačka postala dio Evropske monetarne unije. Održani sedmi direktni izbori za Evropski parlament.

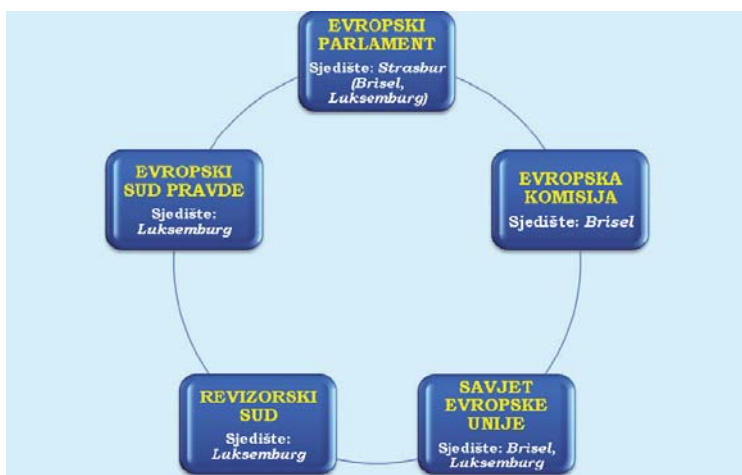

III
INSTITUCIONALNO UREĐENJE
EVROPSKE UNIJE

1. INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE

Najvažnije institucije Evropske unije su:

- ♦ Evropski parlament (*European Parliament*);
- ♦ Savjet Evropske unije (*Council of the European Union*);
- ♦ Evropska komisija (*European Commission*);
- ♦ Evropski sud pravde (*European Court of Justice*);
- ♦ Evropski revizorski sud (*European Court of Auditors*).

Šema 1. Institucije Evropske unije

1.1. Evropski parlament (*European Parliament*)

Evropski parlament je institucionalno tijelo koje je direktno birano od strane građana Evropske unije. Članovi Parlamenta predstavljaju i zastupaju interese građana Unije, čiji su predstavnici i od kojih su dobili glas.

Prvi neposredni parlamentarni izbori održani su 1979. godine. Mandat parlamenta traje pet godina, odnosno svakih pet godina održavaju se izbori. Svaki građanin

Evropske unije ima pravo da glasa na izborima, tamo gdje živi. Posljednji izbori su održani u junu 2009. godine. Na taj način, Parlament izražava demokratsku volju građana (više od 490 miliona stanovnika) te predstavlja i zastupa njihove interese u razgovorima sa drugim institucijama Evropske unije. Parlament danas broji 736 članova iz 27 država članica Evropske unije.

Tabela 3. Struktura Evropskog parlamenta

Politička grupa	Skraćenica	Broj članova
Grupa partije Evrope (hrišćanske demokrate)	EEP	265
Progresivni savez socijalista i demokrata u Evropskom parlamentu	S&D	184
Alijansa liberala i demokrata za Evropu	ALDE	84
Grupa Zelenih/Evropska slobodna alijansa	Zeleni/EFA	55
Evropski konzervativci i grupa Reformista	Kasa	55
Konfederalna grupa Sjedinjene evropske ljevice – Zelene nordijske ljevice	GUE/NGL	35
Grupa za evropsku slobodu i demokratiju	EFD	32
Ostali	NA	26
UKUPNO		736

Članovi Evropskog parlamenta ne sjede podijeljeni u nacionalne blokove, nego su grupisani u političke grupe.

Tabela 4. Broj mjesta u parlamentu po državama (2009-2014)

Država	Broj mjesta	Država	Broj mjesta
Austrija	17	Italija	72
Belgija	22	Letonija	8
Bugarska	17	Luksemburg	6
Kipar	6	Malta	5
Češka Republika	22	Holandija	25
Danska	13	Poljska	50
Estonija	6	Portugal	22
Finska	13	Rumunija	33
Francuska	72	Slovačka	13
Njemačka	99	Slovenija	7
Grčka	22	Španija	58
Mađarska	22	Švedska	18
Irska	12	Velika Britanija	72
Litvanija	12		
		UKUPNO	736

Predsjednik Evropskog parlamenta je Jirži Busek, izabran 14. jula 2009., a funkciju predsjednika obavljaće do januara 2012. godine.

1.1.1. Gdje Parlament zasjeda?

Evropski parlament ima tri radna mjesta:

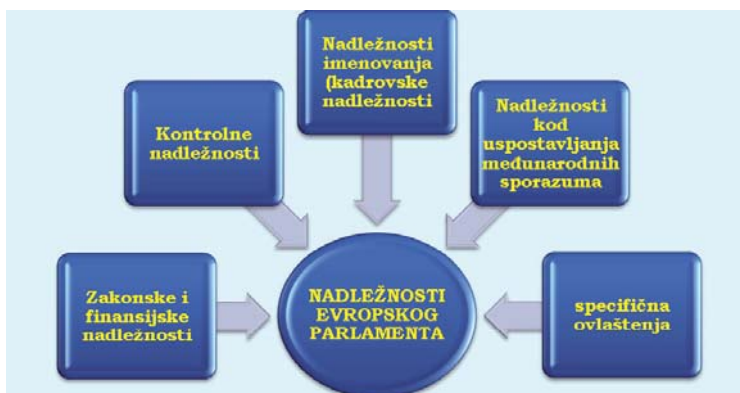
- ♦ Brisel (*sastanci Komiteta*);
- ♦ Luksemburg (*dom administrativne službe – Generalni sekretarijat*);
- ♦ Strazbur (*sjednice Parlamenta*).

1.1.2. Šta radi Parlament?

Osnovne uloge parlamenta su:

- ♦ Donošenje evropskih zakona; činjenica da članove Evropskog parlamenta direktno biraju građani Evropske unije, garantuje demokratsku legitimnost evropskih zakona;

- ♦ Demokratski nadzor i kontrolu nad drugim institucijama Evropske unije, posebno Evropske komisije, kojoj daje mandat;
- ♦ Usvajanje budžeta Evropske unije.

Šema 2. Nadležnosti Evropskog parlamenta

1.1.3. Kako je organizovan rad Parlamenta?

Rad Parlamenta je podijeljen u dvije faze:

- ♦ *Priprema za plenarna zasjedanja*; članovi parlamenta su podijeljeni u više komisija koje su specijalizovane za određene oblasti djelovanja Evropske unije.
- ♦ *Plenarna zasjedanja*, obično se održavaju u Strazburu, a ponekad i u Briselu.

Komisije Evropskog parlamenta ekonomskog i subekonomskog karaktera:

- ♦ Komisija za ekonomsku, monetarnu i industrijsku politiku;
- ♦ Budžetska komisija;
- ♦ Komisija za budžetsku kontrolu;
- ♦ Komisija za spoljne ekonomske odnose;
- ♦ Komisija za regionalnu politiku;
- ♦ Komisija za poljoprivredu i razvoj sela;

- ◆ Komisija za ribarstvo;
- ◆ Komisija za istraživanje, tehnološki razvoj i energetiku;
- ◆ Komisija za razvoj i saradnju;
- ◆ Komisija za saobraćaj i veze;
- ◆ Komisija za ekologiju, zdravlje i zaštitu potrošača.
- ◆ Komisije evropskog parlamenta neekonomskog karaktera:
- ◆ Komisija za spoljna pitanja, bezbjedonosnu i odbrambenu politiku
- ◆ Komisija za ustavna pitanja;
- ◆ Komisija za slobode, prava građana i unutrašnje poslove;
- ◆ Komisija za kulturu, omladinu, obrazovanje i medije,
- ◆ Komisija za prava građana;
- ◆ Komisija za radna i socijalna pitanja;
- ◆ Komisija za prava žena;
- ◆ Komisija za određivanje, verifikaciju, imenovanja i pitanja imuniteta;
- ◆ Komisija za žalbe.

1.2. Savjet Evropske unije (*Council of the European Union*)

Savjet Evropske unije je glavno tijelo za donošenje odluka uspostavljen osnivačkim Ugovorom iz 1950. godine. Savjet Evropske unije predstavlja države članice, a sastancima prisustvuje po jedan ministar iz svake nacionalne vlade države članice Unije. U zavisnosti od teme dnevnog reda, sastancima prisustvuju i resorni ministri. Na primjer, ako je tema dnevnog reda problematika u oblasti

poljoprivrede, sastanku prisustvuju ministri poljoprivrede u okviru nacionalnih vlada država članica Evropske unije. Postoji ukupno devet različitih savjeta, i to:

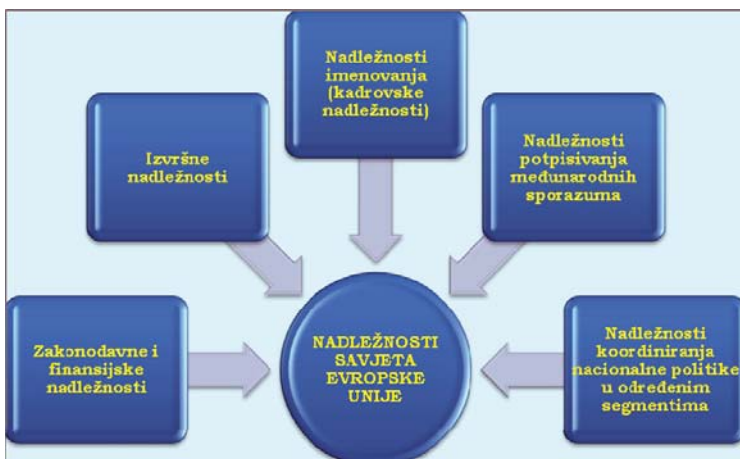
- ♦ Savjet za opšte poslove i spoljne odnose;
- ♦ Savjet za ekonomske i finansijske poslove;
- ♦ Savjet za pitanja pravde i unutrašnjih poslova;
- ♦ Savjet za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravlje i potrošačka pitanja;
- ♦ Savjet za konkurentnost;
- ♦ Savjet za transport, telekomunikacije i energiju;
- ♦ Savjet za poljoprivredu i ribarstvo;
- ♦ Savjet za zaštitu životne sredine i okoliša;
- ♦ Savjet za pitanja obrazovanja, kulture i omladinske politike.

Svaki ministar koji učestvuje u radu Savjeta predstavlja i zastupa interese svoje vlade, odnosno države. Njegov potpis na odluku je potpis njegove vlade, odnosno države.

1.2.1. Odgovornost Savjeta Evropske unije:

Savjet Evropske unije ima sljedeće odgovornosti:

- ♦ usvaja evropske zakone – zajedno sa Evropskim parlamentom u mnogim oblastima;
- ♦ koordinira široke ekonomske politike država članica;
- ♦ zaključuje međunarodne ugovore između Evropske unije i drugih zemalja ili sa međunarodnim organizacijama;
- ♦ daje odobrenje za budžet Evropske unije zajedno sa Evropskim parlamentom;
- ♦ razvija zajedničku spoljnu i bezbjedonosnu politiku Evropske unije, na osnovu smjernica koje je postavio Evropski savjet;
- ♦ koordinira saradnju između nacionalnih sudova i policijskih snaga u krivičnim stvarima.

Šema 3. Nadležnost Savjeta Evropske unije

Većina pomenutih odgovornosti se odnosi na oblast djelovanja u kojima su države članice Evropske unije odlučile da ujedine svoj suverenitet i delegiraju ovlaštenja donošenja odluka institucijama Evropske unije. Ovaj domen je prvi stub Evropske unije. Međutim, posljednje dvije obaveze se uglavnom odnose na oblasti u kojima države članice nisu delegirale svoja ovlaštenja, ali jednostavno rade zajedno. Ovo se naziva međudržavna saradnja i obuhvata drugi i treći stub Evropske unije.

1.2.2. Kako je organizovan rad Savjeta Evropske unije?

1.2.2.1. Odbor stalnih predstavnika (*Committee of Permanent Representatives – COREPER*)

Svaka država članica Evropske unije ima u Briselu svoj stalni tim koji je zastupa i brani njene nacionalne interese na nivou Unije. Na čelu tog tima je, po običaju, ambasador. Ambasadori, poznati kao stalni predstavnici, sedmično se sastaju u okviru Odbora stalnih predstavnika. Uloga Odbora je da pripremi rad Savjeta, sa izuzetkom vođenja poljoprivrednih pitanja koja obrađuje Stalni komitet za poljoprivredu.

Rad ovog tijela pomažu radne grupe sastavljene od funkcionera iz nacionalnih uprava.

1.2.3. Predsjedništvo Savjeta Evropske unije

Predsjedništvo Savjeta se rotira svakih šest mjeseci. Drugim riječima, svaka od zemalja Evropske unije zauzvrat uzima veća zaduženja za dnevni red i predsjedava svim sastancima tokom šest mjeseci predsjedavanja, promoviše zakonske i političke odluke i kompromisno posreduje između država članica.

Trenutno Savjetom predsjedava Španija (prva polovina 2010. godine).

Tabela 5. Plan predsjedavanja Evropskom unijom do 2020. god.

Period	Država	Period	Država
I/2010	Španija	I/2016	Holandija
II/2010	Belgija	II/2016	Slovačka
I/2011	Mađarska	I/2017	Malta
II/2011	Poljska	II/2017	Velika Britanija
I/2012	Danska	I/2018	Estonija
II/2012	Kipar	II/2018	Bugarska
I/2013	Irska	I/2019	Austrija
II/2013	Litvanija	II/2019	Rumunija
I/2014	Grčka	I/2020	Finska
II/2014	Italija		
I/2015	Letonija		
II/2015	Luksemburg		

1.2.4. Generalni sekretarijat Savjeta Evropske unije

Predsjedništvo uz pomoć Generalnog sekretarijata priprema i osigurava nesmetano funkcionisanje rada Savjeta Evropske unije na svim nivoima. Od 2004. godine Havijer Solana (Javier

Solana) obavlja funkciju Generalnog sekretara Savjeta Evropske unije. Također, on obavlja funkciju i visokog predstavnika za zajedničku spoljnu i bezbjedonosnu politiku.

Prema novom Ugovoru iz Lisabona, visoki predstavnik Evropske unije za spoljnu politiku i bezbjednost biće zamijenjen ministrom spoljnih poslova Evropske unije.

Rad Generalnog sekretara pomaže njegov zamjenik zadužen za upravljanje Generalnim sekretarijatom.

1.2.5. Donošenje odluka

Odluke u Savjetu Evropske unije se donose glasanjem. Države sa većim brojem stanovnika imaju više glasova, ali brojevi su ponderisani u korist slabije naseljenih država.

Tabela 6. Struktura glasova

Država	Broj glasova za svaku državu
Njemačka, Francuska, Italija i Velika Britanija	29
Španija, Poljska	27
Rumunija	14
Holandija	13
Belgija, Češka, Grčka, Mađarska, Portugal	12
Austrija, Bugarska, Švedska	10
Danska, Irska, Litvanija, Slovačka, Finska	7
Kipar, Estonija, Letonija, Luksemburg, Slovenija	4
Malta	3
UKUPNO	345

U nekim, posebno osjetljivim oblastima kao što su zajednička spoljna i bezbjedonosna politika, politika oporezivanja, azila i imigraciona politika, odluke Savjeta moraju biti jednoglasne. Drugim riječima, svaka država članica ima pravo veta.

Na većinu pitanja, Savjet donosi odluke po sistemu "*kvalifikovanog većinskog glasanja*". Kvalifikovana većina je postignuta:

- ♦ *ukoliko većina država članica podržava Odluku* (u nekim slučajevima dvotrećinska većina);
- ♦ *ako je obezbijeđeno najmanje 255 glasova* – 73,9% od ukupnog broja glasova. Pored toga, države članice mogu da traže potvrdu da glasovi predstavljaju najmanje 62% ukupnog stanovništva Unije. Ako se to odbije, odluka neće biti usvojena.

1.3. Evropska komisija (*European Commission*)

Evropska komisija je nezavisna od nacionalnih Vlada. Njen posao je da predstavlja i zastupa interese Evropske unije kao cjeline čime "izvršnu ruku" Unije. Odgovorna je za sprovođenje odluka Evropskog parlamenta i Evropskog savjeta. Sprovodi programe Evropske unije, prikazuje svoje programe i potrošnju svojih sredstava.

Evropska komisija uspostavljena je osnivačkim aktima iz 1950. godine.

1.3.1. Šta je Evropska komisija?

Izraz komisija ima dva značenja. Prvo kaže da je to tim žena i muškaraca – po jedna osoba iz svake države članice Unije. Drugo se odnosi na samu instituciju i njeno osoblje.

Neformalno, imenovani članovi Komisije su poznati kao komesari. Kao članovi Komisije djeluju u interesu Unije kao cjeline i ne uzimaju instrukcije od nacionalnih vlada države iz koje dolaze.

Mandat Komisije je pet godina. Imenuje se u roku od šest mjeseci od izbora za Evropski parlament. Postupak je sljedeći:

- ♦ Vlade država članica Evropske unije zajedno se dogovaraju oko novog predsjednika Evropske komisije;
- ♦ Predsjednika Evropske komisije imenuje Evropski parlament, odnosno daje mu mandat;
- ♦ Predsjednik Evropske komisije u dogovoru sa vladama država članica bira ostale članove Komisije (tzv. komesare),
- ♦ Savjet Evropske unije usvaja listu kandidata za sastav Evropske komisije, kvalifikovanom većinom i daje ga na usvajanje Evropskom parlamentu;
- ♦ Evropski parlament obavlja intervju sa svakim kandidatom i daje svoje mišljenje putem glasanja o cijelom timu;
- ♦ Glasanjem parlamenta za predložene članove Evropske komisije, smatra se da je ona formalno imenovana.

Tabela 7. Dosadašnji predsjednici Evropske komisije

Period	Ime i prezime	Država	Dužnost prije Komisije
1958-1967	Valter Halštajn (Walter Hallstein)	Njemačka	Ministar spoljnih poslova
1968-1970	Žan Rej (Jean Rey)	Belgija	Ministar ekonomije i finansija
1971-1972	Franko M. Malfati (Franco M. Malfatti)	Italija	Ministar za javne radove
1972-1972	Siko Mansholt (Sicco Mansholt)	Holandija	Ministar poljoprivrede
1973-1976	Fransoa X. Ortoli (Francois X. Ortoli)	Francuska	Ministar ekonomije i finansija
1977-1980	Roj Dženkins (Roy Jenkins)	Velika Britanija	Ministar ekonomije i finansija
1981-1984	Gaston Torn (Gaston Thorn)	Luksemburg	Predsjednik vlade

1985-1995	Žak Delor (Jacques Delors)	Francuska	Ministar ekonomije i finansija
1995-1999	Žak Santor (Jacques Santor)	Luksemburg	Predsjednik vlade
1999-2004	Romano Prodi	Italija	Predsjednik vlade
2005-	Hoze M. Baroso (Jose M. Barroso)	Portugal	Predsjednik vlade

Komisija je politički odgovorna Evropskom parlamentu, koji ima moć da smijeni cijeli njen sastav, usvajanjem prijedloga za izglasavanje nepovjerenja Komisiji.

Komisija prisustvuje svim sjednicama Evropskog parlamenta, gdje mora da razjasni i opravda svoje politike. Također, ima obavezu da redovno odgovara, pismeno ili usmeno, na pitanja članova Parlamenta.

Rad Komisije pomaže oko 23 000 službenika, stručnjaka za određena pitanja, prevodilaca i sekretara. Sjedište Komisije je u Briselu, ali ima kancelariju u Luksemburgu, predstavništva u svim državama Evropske unije i delegacije u mnogim gradovima širom svijeta.

1.3.2. Šta radi Evropska komisija?

Evropska komisija ima četiri glavne uloge:

- ♦ predlaže zakone Evropskom parlamentu i Savjetu Evropske unije;
- ♦ upravlja budžetom Evropske unije i sprovodi njenu politiku;
- ♦ brine o primjeni evropskog prava, zajedno sa Evropskim sudom pravde;
- ♦ predstavlja Evropsku uniju na međunarodnoj sceni.

Šema 4. Nadležnosti Evropske komisije

Predlaganje novog zakonodavstva

Komisija ima "pravo na inicijativu". Drugim riječima, sama je odgovorna za izradu prijedloga za nove evropske zakone, koji se predstavljaju i usvajaju u Parlamentu i Savjetu. Ovi prijedlozi moraju da štite interese Unije i njenih građana, a ne određenih država ili industrija.

Prije nego što uputi bilo kakve prijedloge, Komisija mora biti svjesna novih situacija i mogućih problema u razvoju Evrope. To je primarni razlog zašto je Evropska komisija u stalnom kontaktu sa svim interesnim grupama i sa dva savjetodavna tijela – Ekonomskim i socijalnim odborom i Odborom regija. Ona, također, traži mišljenja nacionalnih parlamenata i vlada.

Komisija će predložiti akcije na nivou Evropske unije samo ako smatra da se nastali problem ne može rješavati efikasnije nacionalnim, regionalnim ili lokalnim akcijama. Ovaj princip se naziva i "princip supsidijarnosti"¹³.

13 "Princip supsidijarnosti" je opšte načelo Evropske Unije koje podrazumijeva da Unija ne preduzima radnje u područjima za koja nema isključivu nadležnost, osim ako bi takve radnje bile efikasnije od onih koje su preduzete na nižim nivoima vlasti.

Sprovođenje spoljne politike Evropske unije i budžetske politike

Kao izvršno tijelo Evropske unije, Evropska komisija je odgovorna za upravljanje i sprovođenje budžeta Unije. Kontrola troškova je pod budnim okom Revizorskog suda. Obje institucije imaju za cilj da se obezbijedi efikasno finansijsko upravljanje.

Komisija, također, sprovodi politiku koju je usvojio Evropski parlament i Savjet Evropske unije, kao što je na primjer, zajednička poljoprivredna politika. Još jedan primjer je politika konkurencije, u kojoj Evropska komisija ima moć da odobrava ili zabrani spajanja između preduzeća.

Sprovođenje evropskog prava

Evropska komisija djeluje kao "čuvar ugovora". To znači da je ona, zajedno sa Sudom pravde, odgovorna za donošenje zakona i za pravilnu primjenu u svim državama članicama.

Ako se utvrdi da države članice Evropske unije ne primjenjuju zakone Unije, i samim tim ne ispunjavaju svoje zakonske obaveze, Komisija preduzima određene korake za obezbjeđenje njihove primjene.

Prvi put pokreće tzv. "prekršajni postupak". Ovo podrazumijeva slanje zvaničnog pisma Vladi države članice, u kojem iznosi argumente po osnovu kojih Evropska komisija smatra da dotična država krši pravo Evropske unije i postavlja rok za slanje detaljanog odgovora Evropskoj komisiji u vezi spomenutog problema.

Ako ovaj postupak ne uspije da obezbijedi primjenu evropskog prava, Evropska komisija upućuje pitanje Sudu pravde, koji ima moć da nametne sankcije prekršiocu, odnosno državi koja odbija primjenu evropskog prava. Presuda Suda je obavezujuća za državu članicu Evropske unije, kao i za institucije Evropske unije.

Predstavljanje Evropske Unije na međunarodnoj sceni

Evropska komisija je važan glasnik Evropske unije na međunarodnoj sceni. Ona omogućava državama članicama da govore "jednim glasom" na međunarodnim forumima, kao što je na primjer Svjetska trgovinska organizacija.

Komisija, također, ima odgovornost za pregovarački ishod u okviru međunarodnih sporazuma, koje vodi u ime Evropske unije. Jedan primjer je "Kotonu Sporazum",¹⁴ koji propisuje važne uslove pomoći i trgovinske saradnje između Evropske unije i država u razvoju: Afrike, Kariba i Pacifika.

1.3.3. Kako je organizovan rad Evropske komisije

Evropska komisija odlučuje koji će komesar biti zadužen za koju oblast politike, kao i o mogućnostima rekonstrukcije ovih odgovornosti (ako je potrebno) tokom mandata Komisije u kancelariji.

Komisija se sastaje jednom sedmično, obično srijedom u Briselu. Svaku tačku dnevnog reda predstavlja Evropski komesar koji je odgovoran za tu oblast politike.

Osoblje Komisije je organizovano po odjeljenjima, poznatim kao "*Generalni direktorat*". Ukupnu koordinaciju obezbjeđuje Generalni sekretarijat, čijim sastancima, također, upravlja Evropska komisija.

---

¹⁴ Sporazum iz Kotonua (Benin), ratifikovan 2000. god., predstavlja dogovor između Evropske unije i afričkih, karipskih i pacifičkih zemalja, odnosno trgovinski sporazum o pružanju pomoći. Cilj Sporazuma je promocija i ubrzanje ekonomskog, kulturnog i socijalnog razvoja afričkih, karipskih i pacifičkih zemalja. Sporazumom je omogućeno da, praktično bez carina, mogu izvoziti bilo koju vrstu proizvoda u Evropsku uniju.

Tabela 8. Organizaciona struktura generalnih direktorata
– Evropska komisija

Energija i saobraćaj	Administracija i osoblje
Regionalna politika	Mediji i komunikacije
Razvojna politika	Pravosuđe i unutrašnji poslovi
Unutrašnje tržište	Politika zapošljavanja i socijalna politika
Porezi i carinska unija	Istraživanje
Trgovina	Zajednički istraživački centar
Politika konkurencije	Politika zaštite životne sredine
Budžetska politika	Zaštita zdravlja i potrošača
Finansijska kontrola	Kancelarija za humanitarnu pomoć
Ekonomski i finansijski poslovi	Informaciono društvo
Preduzetništvo	Spoljni poslovi
Poljoprivredna politika	Politika proširenja
Politika ribarstva	

Pretpostavimo, na primjer, da Evropska komisija vidi potrebu za evropskim zakonom koji će spriječiti zagađenje evropskih rijeka. Generalni direktorat za životnu sredinu će sačiniti nacrt prijedloga, na osnovu široke konsultacije sa evropskim komesarom za industriju i poljoprivredu, sa ministarstvima za životnu sredinu u državama članicama i ekološkim organizacijama. O nacrtu će se diskutovati sa drugim odeljenjima i provjeravati od strane Evropske komisije i Generalnog sekretarijata.

Kada je prijedlog u potpunosti spreman, on će biti stavljen na dnevni red sljedećeg sastanka Evropske komisije. Ako za njega glasa najmanje 14 od 27 komesara, Komisija će ga "usvojiti" i on će imati bezuslovnu podršku cijelog tima. Dokument će biti poslat Savjetu Evropske unije i Evropskom parlamentu na daljnja razmatranja.

1.4. Evropski sud pravde (*European Court of Justice*)

Sud pravde Evropske zajednice često se naziva samo Sud.

Zadatak Suda je da se uvjeri da se zakoni Evropske unije tumače i primjenjuju na isti način u svim državama članicama Unije, odnosno, da je zakon jednak za sve. Sud obezbjeđuje, na primjer, da nacionalni sudovi ne daju različita rješenja o istom pitanju.

Sud osigurava da države članice i institucije Evropske unije rade ono šta zakon nalaže. Ima moć da rješava pravne sporove između država članica i institucija Evropske Unije te preduzeća i pojedinaca.

Sud se sastoji od jednog sudije iz svake države članice, tako da je zastupljeno svih 27 nacionalnih pravnih sistema Evropske unije. Radi efikasnosti u radu, Sud se rijetko nalazi u punom sastavu. Sud obično zasjeda kao "Vijeće" sa samo 13 sudija ili u više Vijećia u sastavu od 3 ili 5 sudija.

Sudije imenuje Evropski sud pravde uz zajednički dogovor svih država članica Evropske unije. Sudije se imenuju na mandat od šest godina, koji može biti i obnovljen.

Vassilios Skouris izabran je za predsjednika suda pravde 2003. godine a trenutni predsjednik Prvostepenog suda je Mark Džeger. Paul J. Mahoni je predsjednik državne službe Tribunala od 2005. godine.

1.4.1. Šta radi Evropski sud pravde?

Najčešće vrste predmeta pred sudom su:

- ◆ Reference za idejno rješenje;
- ◆ Preduzimanje akcija za neispunjenje obaveza;
- ◆ Radnje za poništenje;

- ♦ Preduzimanje akcija zbog određenih propuštanja;
- ♦ Provođenje postupka za nadoknadu šteta.

Preliminarni postupak

Nacionalni sudovi u svakoj od država članica Evropske unije su odgovorni za obezbjeđivanje mjera za ispravnu primjenu evropskog prava u toj državi. Također, postoji i rizik da sudovi u različitim državama različito tumače pravo Evropske unije.

Da bi spriječili ovakve radnje, postoji "preliminarni postupak". To znači da, ako je nacionalni sud u bilo kakvoj nedoumici o tumačenju ili valjanosti zakona Evropske unije može, a ponekad i mora, pitati Sud pravde za savjet Evropske unije. Ovaj savjet se daje u obliku "preliminarnog rješenja".

Postupak zbog neispunjenja obaveza

Komisija može da započne taj postupak ako ima razloga da vjeruje da države članice ne uspijevaju da ispune svoje obaveze prema pravu Evropske unije. Ovaj postupak može biti pokrenut od strane druge države članice Evropske unije.

U svakom slučaju, Sud ispituje tvrdnje i daje svoje mišljenje. Ako se zaista utvrdi da je kriva, optužena država članica treba primijeniti naložene mjere. Ako sud utvrdi da država članica nije postupila prema naloženim mjerama u skladu sa presudom, može da izrekne novčanu kaznu optuženoj.

Akcija za poništenje

Ako bilo koja od država članica, Savjet Evropske unije, Evropska komisija ili, pod određenim uslovima, Evropski parlament smatra da je posebno pravo Evropske unije neosnovano, mogu zatražiti od Evropskog suda pravde da ga poništi. Ove akcije za poništenje mogu da koriste i privatna lica koja se žale Sudu da zakon direktno i negativno utiče na njih kao pojedince.

Ako Sud utvrdi da zakon, koji je predmet rasprave i pitanja, nije pravilno usvojen ili je usvojen na osnovu ugovora koji nije pravno valjan, on može da zakon proglasi nevažećim i ništavnim.

Akcije zbog propuštanja

Ugovor zahtijeva od Evropskog parlamenta, Savjeta i Komisije provođenje donesenih odluka. Ukoliko se to ne učini, država članica, druga institucija Zajednice i pojedinci ili preduzeća mogu uložiti žalbu Sudu kako bi ovo nečinjenje bilo zvanično evidentirano.

Radnje za štetu

Svako lice ili preduzeće koje je pretrpjelo štetu kao rezultat radnje ili nepostupanja zajednice ili njenih zaposlenih može pokrenuti akciju tražeći nadoknadu pred Prvostepenim sudom.

1.4.2. Kako je organizovan rad Evropskog suda pravde

Procedura se odvija u dvije faze:

- ♦ pismena faza;
- ♦ usmena faza.

U prvoj fazi sve uključene strane u pisanoj formi daju izjave i upoznaju sudiju kojem je dodijeljen slučaj.

Zatim slijedi druga faza – javna rasprava. U zavisnosti od važnosti i složenosti predmeta, ovo slušanje se može održati pred vijećem od tri, pet ili trinaest sudija, ili pred Sudom u punom sastavu. Na saslušanju, advokati stranaka iznose stavove pred sudije i generalne zastupnike u vezi slučaja. Zatim svoje mišljenje daje generalni zastupnik, poslije čega sudija dostavlja presudu.

Od 2003. godine advokati treba da daju mišljenje o slučaju jedino ako Sud smatra da je ovim konkretnim slučajem postavljena nova tačka zakona.

Sud donosi presude na osnovu većine i one se izriču na javnoj raspravi.

1.5. Evropski revizorski sud (*European Court of Auditors*)

Osnovna uloga suda je da provjerava ispravnost sprovođenja budžetske politike Evropske unije. Drugim riječima, zadatak Revizorskog suda je da obezbijedi zdravo finansijsko upravljanje. Njegov rad garantuje da sistem Unije djeluje efikasno i transparentno.

U cilju obavljanja svojih zadataka, Sud ispituje administrativni posao bilo koje osobe ili organizacije koja upravlja prihodima i rashodima Unije.

Kako bi obavljao svoj rad na efikasan način, Revizorski sud mora ostati potpuno nezavisan od drugih institucija, ali u isto vrijeme mora obezbijediti stalni kontakt sa njima.

Sud svake godine dostavlja finansijski izvještaj za prethodnu godinu Evropskom parlamentu i Savjetu Evropske unije.

Revizorski sud ima oko 800 zaposlenih, uključujući prevodioce, administratore i revizore. Revizori su podijeljeni u revizorske grupe, koje pripremaju izvještaje o kojima Sud donosi konačnu odluku.

Revizori često idu u inspekcijske poslove u druge institucije Evropske unije, države članice i svaku državu koja dobija pomoć od Evropske unije.

Kada uoče određenu prevaru ili nepravilnost oni o tome obavještavaju Evropsku kancelariju za borbu protiv prevara.

1.6. Evropski privredni i socijalni odbor (*European Economic and Social Committee*)

Evropski privredni i socijalni odbor osnovan je Rimskim ugovorom 1957. godine. Odbor je savjetodavno tijelo koje predstavlja poslodavce, sindikate, poljoprivrednike, potrošače i druge interesne grupe koje čine "organizovano civilno društvo". Odbor predstavlja svoje stavove i brani njihove interese u raspravama o politikama sa Evropskom komisijom, Savjetom Evropske unije i Evropskim parlamentom.

Odbor je svojevrstni most između Unije i njenih građana. Mišljenje Odbora je sastavni dio odluka Evropske Unije: mora se konsultovati prije nego što se donose odluka o ekonomskoj i socijalnoj politici. Na sopstvenu inicijativu ili na zahtjev druge institucije Evropske unije, Odbor može dati svoje mišljenje i o drugim pitanjima.

Odbor ima 344 člana – broj iz svake države članice Unije grubo odražava veličinu njene populacije. Brojevi po državi su kao što slijedi:

Tabela 9. Struktura privrednog i socijalnog odbora

Država	Broj članova
Njemačka, Francuska, Italija, V. Britanija	24
Poljska, Španija	21
Rumunija	15
Belgija, Bugarska, Češka, Grčka, Mađarska, Holandija, Austrija, Portugal, Španija	12
Danska, Irska, Litvanija, Slovačka, Finska	9
Estonija, Letonija, Slovenija	7
Kipar, Luksemburg	6
Malta	5
UKUPNO:	344

Članovi odbora rade u potpunoj političkoj nezavisnosti. Imenuju se na period od četiri godine i mogu biti ponovno imenovani.

Odbor se sastaje na plenarnoj skupštini, a njegove rasprave priprema šest pododbora poznatih kao *Sekcije*. Svaka od njih bavi se određenim političkim područjima. Odbor bira svog predsjednika i dva potpredsjednika na period od dvije godine. Italijan Mariu Sepi postao je predsjednik Odbora u oktobru 2008. godine.

Evropski privredni i socijalni odbor ima tri glavne uloge:

- ◆ savjetovati Savjet Evropske unije, Evropsku komisiju i Evropski parlament, bilo na njihov zahtjev ili na sopstvenu inicijativu Odbora;
- ◆ podsticati civilno društvo da se više uključuje u kreiranje politika Evropske unije;
- ◆ podržati ulogu civilnog društva u državama koje nisu članice Evropske unije i da pomoć kod formiranja savjetodavne strukture.

1.6.1. Ko su članovi Odbora?

Radeći uglavnom u državama svog porijekla, članovi Odbora sačinjavaju tri grupe koje predstavljaju poslodavce, radnike i razne ekonomske i socijalne interese.

"Grupa poslodavaca" ima članove iz privatnog i javnog sektora industrije, malih i srednjih preduzeća, privredne komore, veleprodaje i maloprodaje, bankarstva i osiguranja, transporta i poljoprivrede.

"Grupa zaposlenih" zastupa sve kategorije zaposlenih, od radnika do izvršnog osoblja. Njeni članovi dolaze iz nacionalnih sindikalnih organizacija.

Treća grupa predstavlja širok krug interesa: nevladine organizacije, organizacije poljoprivrednika, malog biznisa,

zanati i profesije, zadruge i neprofitne organizacije, potrošačke i ekološke organizacije, naučne i akademske zajednice i udruženja koja predstavljaju porodice, žene, lica sa invaliditetom, itd.

1.7. Odbor regija (*Comite of Regions*)

Odbor regija je tijelo uspostavljeno 1994. godine na osnovu Ugovora o Evropskoj uniji. Odbor je savjetodavno tijelo sastavljeno od predstavnika regionalnih i lokalnih vlasti u Evropi. Odbor mora biti konsultovan prije nego što Evropska

Unija donose odluke o pitanjima kao što su regionalna politika, politika životne sredine, obrazovanje, transport i sve politike koje se tiču lokalne i regionalne vlasti.

Članovi Odbora su izabrani opštinski i regionalni političari, često čelnici regionalnih vlasti ili gradonačelnici. Njih imenuju vlade, ali rade u potpunoj političkoj nezavisnosti. Savjet Evropske unije ih imenuje na četiri godine i mogu biti ponovo imenovani. Oni, također, moraju imati mandat od vlasti koje zastupaju ili moraju biti politički odgovorni za njih.

Odbor bira predsjednika iz reda svojih članova za period od dvije godine. Luc Van den Brande iz Belgije, biran je za predsjednika u februaru 2008. godine.

Uloga Odbora je da iznese lokalna i regionalna stanovišta o zakonodavstvu Evropske unije. To čini tako da daje mišljenja koja predlaže Evropska komisija.

Evropska komisija i Savjet Evropske unije moraju da konsultuju Odbor o temama koje su direktno relevantne za lokalne i regionalne vlasti. Također, mogu da konsultuju Odbor kad god imaju potrebu za tim. Sa svoje strane, Odbor može usvajati mišljenja na sopstvenu inicijativu i iznositi ih Evropskoj komisiji, Savjetu Evropske unije i Evropskom parlamentu.

1.7.1. Kako je organizovan rad Odbora regija?

Svake godine, Odbor regija održi pet plenarnih zasjedanja, tokom kojih se utvrđuje opšta politika, te se usvajaju mišljenja.

Članovi Odbora dodeljuju se "*specijalizovanim komisijama*" čiji je zadatak da pripreme plenarne sjednice. Postoji šest specijalizovanih komisija:

- ♦ Komisija za teritorijalnu kohezijsku politiku;
- ♦ Komisija za ekonomsku i socijalnu politiku;
- ♦ Komisija za održivi razvoj;
- ♦ Komisija za kulturu i obrazovanje;
- ♦ Komisija za ustavna pitanja i evropsku upravu;
- ♦ Komisija za spoljne odnose;

1.8. Evropska investiciona banka (*European Investment Bank – EIB*)

Evropska investiciona banka je uspostavljena 1958. godine na osnovu Rimskog sporazuma. Evropska investiciona banka pozajmljuje novac javnog i privatnog sektora za projekte evropskog interesa, kao što su:

- ♦ Kohezija i približavanje regiona Evropske unije;
- ♦ Podrška za mala i srednja preduzeća;
- ♦ Podrška za ekološke programe;
- ♦ Podrška za istraživanja, razvoj i inovacije;
- ♦ Podrška za razvoj saobraćajne infrastrukture;
- ♦ Podrška za razvoj energetske projekata.

Evropska investiciona banka je aktivna na prostoru Evropske unije i u oko 140 zemalja svijeta sa kojima Evropska unija ima sporazum o saradnji.

Banka je u vlasništvu država članica Evropske unije. Daje dugoročne kredite za kapitalne investicije, ali ne koristi sredstva iz budžeta Unije. Predstavlja samofinansirajuću instituciju koja obezbjeđuje sredstva na finansijskom tržištu. Učešće svake države članice u Evropskoj investicionoj banci odražava njenu ekonomsku snagu. Budući da su države članice Evropske unije akcionari Evropske investicione banke, ona nosi najveći mogući kreditni rejting na tržištu novca. Banka ne može posuditi više od 50% od ukupne vrijednosti pojedinačnog projekata.

Projekti u koje banka ulaže novac se pažljivo biraju na osnovu sljedećih kriterijuma:

- ♦ oni treba da pomognu u ostvarenju ciljeva Evropske unije;
- ♦ moraju biti ekonomski, finansijski, tehnički i ekološki projekti;
- ♦ oni bi trebalo da pomognu u privlačenju drugih izvora finansiranja.

1.8.1. Ciljevi Evropske investicione banke:

- ♦ Uravnotežen razvoj zajedničkog tržišta;
- ♦ Finansiranje regionalnog razvoja;
- ♦ Podsticanje i podrška razvoju preduzetničkog sektora;
- ♦ Davanje garancija za kredite koje uzima Evropska unija;
- ♦ Finansijska podrška državama kandidatkinjama za članstvo u Evropskoj uniji i dr.

Evropska investiciona banka podržava održivi razvoj država kandidata za članstvo u Uniji, potencijalnih država kandidata za članstvo u Evropskoj Uniji, susjednih država na jugu i istoku te država partnera na drugim mjestima.

Banka je većinski akcionar u Evropskom investicionom fondu.

1.8.2. Kako je organizovan rad Evropske investicione banke

Banka je autonomna institucija. Svoja pozajmljivanja i kreditiranja vrši isključivo na zaslugama svakog projekta i mogućnostima koje nudi finansijskim tržištima. Kao transparentna institucija, banka izvještava široko o svim svojim aktivnostima.

Banke svoje odluke donose kroz statutarne organe.

- ♦ *Upravni odbor.* Sastoji se od ministara (obično ministara finansija) iz svih država članica Evropske unije. Odbor definiše opštu politiku pozajmica banke, usvaja godišnji bilans stanja i izveštaj, ovlašćuje banku za finansiranje projekata izvan Evropske unije i odlučuje o povećanju kapitala.

Upravni odbor odobrava kreditiranje i zaduživanje poslovanja i osigurava pravilno upravljanje Evropskom investicionom bankom. Sastoji se od 28 direktora – po jednog imenuje svaka država članica Evropske unije, a 28. direktora imenuje Evropska komisija.

- ♦ *Odbor za reviziju.* Odbor je nezavisno tijelo odgovorno direktno Upravnom odboru i odgovorno je za verifikaciju poslovanja banke.

1.9. Evropski investicioni fond (*European*

Investment Fund)

Evropski investicioni fond je formiran 1994. godine sa namjerom da pomogne mala i srednja preduzeća. Većinski akcionar fonda je Evropska investiciona banka.

Fond pruža preduzetnički kapital malim i srednjim preduzećima, posebno kapital namijenjen za nabavku novih tehnologija. Također, pruža garancije finansijskim institucijama,

kao što su banke, da bi pokrili svoje zajmove malim i srednjim preduzećima.

Fond nije institucija kreditiranja. Fond ne daje kredite i subvencije za kompanije, niti direktno investira u firme. Fond je aktivan u državama članicama Evropske unije, u Hrvatskoj, Turskoj, Islandu, Lihtenštajnu i Norveškoj.

1.10. Evropska centralna banka (*European Central Bank – ECB*)

Evropska centralna banka je uspostavljena 1998. godine na osnovu Ugovora o Evropskoj uniji, sa sjedištem u Frankfurtu (Njemačka). Njen zadatak je da upravlja *Evrom – jedinstvenom valutom Evropske unije*, brine o očuvanju stabilnosti cijena za više od dvije trećine građana Evropske unije koji koriste Euro. Evropska centralna banka je odgovorna za kreiranje i sprovođenje ekonomske i monetarne politike Evropske unije.

Kako bi uspješnije obavila svoju ulogu, banka je uspostavila Evropski sistem centralnih banaka, koji pokriva svih 27 zemalja Evropske unije. Međutim, nisu sve države uvele Euro kao zakonsko sredstvo plaćanja na svojoj teritoriji¹⁵. Njih 16 čine tzv. "evrozonu" i njihove centralne banke zajedno sa Evropskom centralnom bankom čine ono što danas zovemo "evrosistem".

Evropska centralna banka radi potpuno nezavisno. Banka blisko sarađuje sa nacionalnim centralnim bankama, priprema i sprovodi odluke.

Žan-Klod Triše (Jean-Claude Trichet), iz Francuske, postao je predsjednik banke u novembru 2003. godine.

---

¹⁵ Austrija, Belgija, Kipar, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Irska, Italija, Luksemburg, Njemačka, Malta, Portugal, Slovenija, Španija i Slovačka.

Jedan od glavnih zadataka banke je održavanje stabilnosti cijena u evrozoni, tako da kupovna moć Evra nije erodirana inflacijom. Banka ima za cilj da osigura, da je godišnji rast potrošačkih cijena manje od 2% u srednjoročnom periodu.

To se postiže na dva načina:

- ♦ *Kontrolom ponude novca.* Ako je previše novca u odnosu na promet proizvoda i usluga, rezultat će biti rast inflacije.
- ♦ *Praćenjem kretanja cijena i procjene rizika,* tako da oni predstavljaju stabilnost cijena u evrozoni.

Kontrola ponude novca uključuje, između ostalog i utvrđivanje kamatnih stopa širom evrozone.

1.10.1. Kako je organizovan rad Centralne banke

Evropska centralna banka je svoj rad organizovala kroz rad Upravnog odbora, Izvršnog odbora i Generalnog savjeta.

Upravni odbor

Upravni odbor Evropske centralne banke je najviše tijelo za donošenje odluka. Sastoji se od šest članova Izvršnog odbora i guvernera centralnih banaka evrozone. Njegova osnovna misija je da definiše monetarnu politiku evrozone, a posebno da prati kamatne stope po kojoj komercijalne banke mogu dobiti novac od Centralne banke.

Izvršni odbor

Izvršni odbor čine predsjednik Evropske centralne banke, potpredsjednik i četiri druga člana, koje se imenuju po osnovu zajedničkog dogovora predsjednika ili država zemalja evrozone. Članovi izvršnog odbora se imenuju za mandat od osam godina koji nije obnovljiv.

Izvršni odbor je odgovoran za sprovođenje monetarne politike, kao što je definisano od strane Upravnog odbora, kao i za

davanje uputstva za nacionalne centralne banke. Izvršni odbor je odgovoran za svakodnevno upravljanje Evropskom centralnom bankom i pripremu sastanaka Upravnog odbora.

Generalni Savjet

Generalni Savjet Evropske centralne banke je treće tijelo za donošenje odluka. Sastoji se od predsjednika i potpredsjednika banke i guvernera nacionalnih centralnih banaka svih 27 država članica Evropske unije. Generalni Savjet doprinosi savjetodavno radu banke, koordinira rad i pomaže pripreme za buduće proširenje evrozone.

1.11. Evropski ombudsman (European Ombudsman)

Evropski ombudsman uspostavljen je Ugovorom o Evropskoj uniji (Mastriht, 1992). Ombudsman djeluje kao posrednik između građana i vlasti Evropske unije. Prima i istražuje žalbe građana, preduzeća i organizacija Unije. Bira se od strane Evropskog parlamenta na pet godina, koliko traje i saziv Parlamenta.

Šta ombudsman radi?

Primarni zadatak je da otkrije loše upravljanje u Evropskoj uniji i njenim institucijama. Primjeri lošeg upravljanja su:

- ♦ nepravichnost,
- ♦ diskriminacija,
- ♦ zloupotreba položaja,
- ♦ nedostatak ili odbijanje davanja informacija i sl.

U obavljanju svojih svakodnevnihi aktivnosti djeluje nezavisno i nepristrasno. Ne zahtijeva, niti prima uputstva od bilo koje vlade ili organizacije.

1.12. Evropski supervizor za zaštitu podataka

Evropski supervizor za zaštitu podataka osnovan je 2001. godine. Odgovornost evropskog supervizora je da se uvjeri, da sve institucije i organi Evropske unije poštuju prava svojih građana na privatnost prilikom obrade ličnih podataka.

Kako izgleda proces zaštite podataka?

Kada institucija ili neki od organa Evropske unije obrađuju lične podatke neke osobe, od njih se očekuje da poštuju pravo tog lica na privatnost. Evropski supervizor osigurava takav proces. Njegov zadatak je i da savjetuje građane o svim aspektima obrade ličnih podataka. "Obrada podataka" uključuje aktivnosti kao što su prikupljanje informacija, njihovo snimanje i ponovno pronalaženje radi konsultacija, slanje ili stavljanje na raspolaganje drugim ljudima, kao i blokiranje, brisanje ili uništavanje podataka.

Postoje pravila koja propisuju ove aktivnosti. Na primjer, institucije Evropske unije i njena tijela ne smiju obrađivati podatke koji otkrivaju rasno ili etničko porijeklo, političko mišljenje, vjerska i filozofska opredeljenja ili članstvo u sindikate. Ne mogu obrađivati podatke o ličnom zdravlju ili seksualnoj orijentaciji ako podaci nisu potrebni u zdravstvene svrhe. Čak i tada, podatke mora obrađivati zdravstveni radnik ili drugo lice koje je položilo zakletvu na profesionalnu tajnost.

Kao evropski supervizor za zaštitu podataka, 2009. je postavljen Peter Hustink. Za njegovog asistenta postavljen je Đovani Butareli (Giovanni Buttarelli). Njihov mandat traje do 2014. godine.

1.13. Kancelarija za službene publikacije Evropskih zajednica

Kancelarija djeluje kao izdavačka kuća za institucije Evropske unije. Proizvodi i distribuira sve zvanične publikacije Evropske unije, kako u printanom, tako i u digitalnom obliku.

1.14. Evropski centar za odabir osoblja

Evropski centar za odabir osoblja je postao operativan u januaru 2003. godine. Njegov zadatak je da provodi konkurentne ispite za regrutovanje kadrova za rad u svim institucijama Unije. Ovo je efikasnije u odnosu na slučaj da svaka institucija organizuje svoju politiku zapošljavanja.

1.15. Evropska škola za javnu upravu

Škola je osnovana 10. februara 2005. godine. Njen zadatak je da obezbijedi obuku u specifičnim oblastima za članove Evropske unije. Kursevi su otvoreni za kadrove svih institucija Evropske unije, čime se pomaže širenje zajedničkih vrijednosti, promovišući bolje razumijevanje osoblja Evropske unije. Škola radi u saradnji sa odeljenjima za obuku svih institucija kako bi se izbjeglo dupliranje napora.

2. IZVORI PRAVA EVROPSKE UNIJE

Izvori prava Evropske unije su pravni akti koji sadrže pravne norme na kojima se zasniva funkcionisanje Unije.

Šema 5. Izvori prava Evropske unije

Najvažniji izvori su:

- ♦ *Osnovački ugovori* – predstavljaju pravni osnov konstituisanja Evropske unije, a sadrže osnivačke akte nastale na odlukama država članica, koje su svojom saglasnošću postigle sporazum o formiranju Unije entiteta *Sui generis* pravne strukture. Osnivačke ugovore čine tri dokumenta, i to:
  - * Ugovor o Evropskoj zajednici za uglj i čelik;
  - * Ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici;
  - * Ugovor o Zajednici za atomsku energiju.

Ugovori se nadopunjuju:

- * Ugovorom o spajanju (*Merger Ugovor*), potpisan 08. aprila 1965. kojim su tri institucije spojene u Evropsku zajednicu;

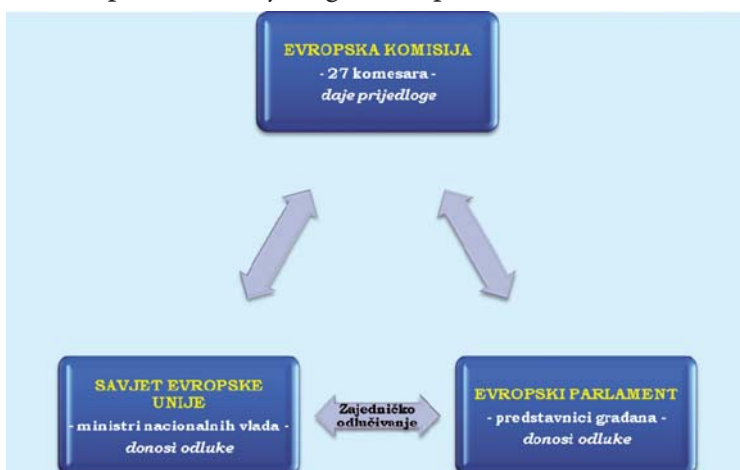
- * Jedinstvenim evropskim aktima iz 1986. godine;
- * Ugovorom iz Amsterdama, (potpisan 02. oktobra 1997. godine);
- * Ugovorom iz Nice, (potpisan 26. februara 2001. godine),
- * Ugovorom iz Lisabona, (potpisan 13. decembra 2007. godine).
- ♦ *Akti institucija Evropske unije* – U skladu sa odredbama ugovora, a u cilju izvršavanja svojih zadataka, pod uslovima koje predviđa ugovor, Evropski parlament sa Savjetom i Savjet sa Komisijom donose:
- ♦ *Uredbe* - obavezuju države članice i u potpunosti se ugrađuju u nacionalno zakonodavstvo;
- ♦ *Direktive* – postavljaju ciljeve i rezultate koji se moraju dostići, a države članice same određuju oblike i način provođenja;
- ♦ *Odluke* – obavezuju u svim elementima one na koje se odnose. Mogu da se odnose na sve države, pojedine države, preduzeća ili pojedince;
- ♦ *Mišljenja i preporuke* – ovi instrumenti nisu obavezujući za države članice. Sadrže samo mišljenje sa preporukom rešenja određenog problema.

Pored ovih izvora, postoje i takozvani meki izvori (*soft law*), a to su: upute, izjave, programi, deklaracije, bijele i zelene knjige, zapisnici dr. izvori.

- ♦ *Sporazumi sa "trećim zemljama"* – ove ugovore dijelimo na:
  - * Ugovore koje države – članice sklapaju sa trećim državama;
  - * Ugovore koje Unija sklapa sa trećim državama.
- ♦ *Ugovori ekonomskog karaktera i ugovori o pridruživanju* – Ova kategorija ugovora se odnosi na sporazume koje je Evropska Unija zaključila sa državama *Asocijacije za slobodnu evropsku trgovinu* - EFTA, mediteranskim državama i državama u

razvoju. Preferencijalni ugovori regulišu pitanja trgovine sa "trećim zemljama". Pored toga, sadrže i odredbe o saradnji u drugim oblastima.

- ♦ *Sudska praksa* – Sud pravde Evropske unije bilježi brojne slučajeve, te kada Sud nema pravnog uporišta u osnivačkim ugovorima primjenjuje metode tumačenja prava preuzimajući zakonodavnu funkciju. Takva praksa doprinijela je razvoju komunitarnog prava i dala je poseban značaj ovakvoj vrsti sudske prakse kao njenog izvora prava.

Šema 6. Institucionalni trougao (srce) Evropske unije

Acquis Communautaire predstavlja pravne akte Evropske unije, uključujući primarnu legislativu (sporazume od Rima do Nice) i sekundarnu legislativu (uredbe, direktive, opšte i pojedinačne odluke i preporuke). Pored *Acquis Communautaire*-a postoji i *Bijela knjiga*¹⁶. Namjera Komisije je bila da ukaže državama pretendentima za članstvo u Evropskoj uniji prioritete iz *Acquis Communautaire*-a i uslove ulaska na unutrašnje tržište

¹⁶ COM (95) 163 final – *White Paper – Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for the Integration into the Internal Market of the Union.*

Evropske unije prije punopravnog članstva. Zahtjevi iz *Acquis Communautaire*-a i *Bijele knjige* predstavljaju osnovni tranzicioni vodič Bosne i Hercegovine na njenom evropskom putu.

Tabela 10. *Acquis communautaire*

1. Sloboda kretanja roba	19. Socijalna politika i zapošljavanje
2. Sloboda kretanja ljudi	20. Preduzetništvo i industrijska politika
3. Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga	21. Transevropska mreža
4. Sloboda kretanja kapitala	22. Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata
5. Javne nabavke	23. Pravosuđe i osnovna ljudska prava
6. Pravo trgovinskih preduzeća	24. Pravda, sloboda i sigurnost
7. Pravo intelektualnog vlasništva	25. Nauka i istraživanje
8. Tržišno nadmetanje	26. Zaštita životne sredine
9. Finansijske usluge	27. Obrazovanje i kultura
10. Informaciono društvo i mediji	28. Zaštita potrošača i zdravlja
11. Poljoprivreda i ruralni razvoj	29. Carinska unija
12. Sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarna kontrola	30. Spoljni odnosi
13. Ribarstvo	31. Spoljna, odbrambena i bezbjedonosna politika
14. Saobraćajna politika	32. Finansijska kontrola
15. Energetika	33. Finansijsko-računovodstvene odredbe

16.	Porezi	34.	Institucije
17.	Ekonomska i monetarna politika	35.	Ostalo
18.	Statistika		

2.1. Ugovor iz Mastrihta

Inicijativa za vertikalnom integracijom država članica Zajednice bila je sadržana u ekonomskim ali i političkim razlozima. Jedinstveno evropsko tržište je živjelo, ali nije živjela jedinstvena evropska valuta.

Razlozi transformacije Evropske zajednice u Evropsku uniju bili su sadržani i u detaljima sa kraja 80-tih godina XX vijeka, kada se desio raspad Sovjetskog Saveza, rušenje Berlinskog zida i ujedinjenje Njemačke te kraj Hladnog rata između Istoka i Zapada. Spomenuti događaji inicirali su zajedničku poruku francuskog predsjednika Mitterana i njemačkog kancelara Kola, u kojoj je predloženo sazivanje međunarodne konferencije čiji će cilj biti transformacija uređenja istočnoevropskih zemalja i njihovo članstvo u Evropskoj uniji.

Na sastanku Evropskog savjeta u održanog u Dublinu 1990. godine dogovoreno je uspostavljanje dvije paralelne međunarodne konferencije, i to o ekonomsko-monetarnoj i o političkoj uniji. Mjesto održavanja konferencija je Rim. Nacrta Ugovora sa pomenutih konferencija su spojeni u jedan koji se odnosio na Evropsku uniju kao cjelinu.

Na sastanku Evropskog Savjeta u holandskom gradu Mastrihtu (9-10. decembar 1990.) definisana su i preostala pitanja koja su ostala otvorena. Dogovoreno je da Velika Britanija i Danska mogu da uživaju mogućnost odstupanja od treće faze monetarne unije, kao i da širenje nadležnosti Zajednice neće biti primjenjeno na Veliku Britaniju.

Ugovor je potpisan 07. februara 1992. u Mاستrihtu, a na snagu je trebao da stupi na snagu 01. januara 1993. godine. Zbog kašnjenja sa ratifikacijom sporazuma u Danskoj, Njemačkoj i Velikoj Britaniji, Ugovor je stupio na snagu 01. novembra 1993. godine.

Ugovorom je uspostavljena struktura Evropske unije koja počiva na tri stuba:

- ♦ **I stub:** Ekonomska zajednica;
- ♦ **II stub:** Zajednička spoljna i bezbjedonosna politika;
- ♦ **III stub:** Saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova.

Šema 7. Stubovi Evropske unije

Ugovorom iz Mاستrihta uvedene su i sljedeće promjene:

- ♦ Evropska ekonomska zajednica je doživjela transformaciju u Evropsku zajednicu, kojoj su dodate nove nadležnosti u ekonomskoj i monetarnoj oblasti.
- ♦ Uvedena je novina u procesu odlučivanja, u kojem je Evropskom parlamentu pridružen i Savjet u vršenju zakonodavne vlasti.

- ♦ Zajedničkoj spoljnoj i bezbjedonosnoj politici pridružena su i pitanja odbrane koja do tada nisu bila u nadležnosti evropskih integracija.
- ♦ Unija je dobila mogućnost regulisanja pitanja azila, migracije i saradnje između policijskih snaga.
- ♦ Uveden je mehanizam različitih integracionih nivoa.
- ♦ Ugovorom je uspostavljena jedinstvena procedura prijema u Evropsku uniju.

Zajednički ciljevi definisani u Ugovoru o Evropskoj uniji su:

- ♦ Promovisanje privrednog i društvenog razvoja sa visokom stopom zaposlenosti.
- ♦ Dostizanje ravnotežnog i održivog razvoja bez unutrašnjih granica na teritoriji Evropske unije.
- ♦ Stvaranje monetarne unije sa jedinstvenom valutom.
- ♦ Jačanje zaštite prava i interesa svih državljana članica država Evropske unije.
- ♦ Provođenje zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike, što će dati doprinos jačanju sopstvenog identiteta na međunarodnoj sceni.
- ♦ Razvoj Unije na principima slobode, sigurnosti i pravde.
- ♦ Nadogradnja pravne stečevine Unije.

Koje su koristi za države od članstva u Evropskoj uniji?

- ♦ Aktivno i ravnopravno učestvovanje u radu tijela Evropske unije i zajedničko donošenje odluka i politika.
- ♦ Mogućnost efikasnijeg korištenja prednosti koje sa sobom nosi unutrašnje tržište.
- ♦ Zajednička saradnja na razvojnim projektima.
- ♦ Efikasnija bezbjedonosna i odbrambena politika.

2.2. Ugovor iz Amsterdama

Ugovor iz Amsterdama je rezultat radne međuvladine konferencije započete u Torinu, 1996. a potpisan je u Amsterdamu 1997. godine. Odredbe Ugovora su na snagu stupile 1999. godine.

Najvažnije odredbe Ugovora iz Amsterdama su:

- ♦ Jačanje uloge Evropskog parlamenta;
- ♦ Uvođenje mogućnosti suspenzije države članice iz postupka donošenja odluka.
- ♦ Prenosjenje dijela odredbi koje se odnose na saradnju u području pravosuđa i unutrašnjih poslova iz III stuba u I stub.
- ♦ Uvrštavanje Šengenskog sporazuma u Ugovor.
- ♦ Izmjene odredbi o Zajedničkoj spoljnoj i bezbjedonosnoj politici.
- ♦ Uključivanje socijalnog protokola u tekst Ugovora.
- ♦ Naglasak na većoj zaposlenosti.

Odredbe Ugovora predstavljale su značajan napredak na polju saradnje u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova. Odredbama Ugovora pitanja azila, prelaska granica, imigraciona pitanja i saradnja u oblasti pravosuđa prebačeni su iz III stuba u I stub, odnosno u nadležnost Evropske zajednice. Ugovor je definisao Evropsku uniju kao područje slobode, sigurnosti i pravde.

2.3. Ugovor iz Nice

Ugovor je potpisan u Nici 26. februara 2001., a stupio na snagu 01. februara 2003. godine. Cilj Ugovora je reformisanje institucionalnog uređenja Evropske unije, u cilju bolje spremnosti unije za proširenje na novih deset zemalja. Glavni ciljevi iz Ugovora su:

- ♦ Nova raspodjela broja predstavnika država članica u institucijama i organima Evropske unije.

- ♦ Povećanje ovlaštenja predsjednika Evropske komisije. Dodijeljena mu je odgovornost rukovođenja Komisijom, koja mu omogućuje da donosi odluke o unutrašnjoj strukturi, nominovanju predsjednika i odlučivanje o ostavkama pojedinih članova Komisije.
- ♦ Uveden je i proces prethodnog obavještenja, koje se primjenjuje u slučaju da su utvrđena kršenja osnovnih prava u nekoj državi članici. U takvim slučajevima Savjet konsultuje državu članicu i samo nakon što joj je prenesena određena poruka može, ako je potrebno, donijeti i druge odluke.
- ♦ Predviđeno je da se odluke Savjeta donose kvalifikovanom većinom, a ne jednoglasno.

2.4. Ugovor iz Lisabona

Ugovor iz Lisabona predviđa ukidanje trostupne strukture Evropske unije, stvarajući jedinstveno područje slobode pravde i sigurnosti. Predviđeno je da se odluke za ova pitanja donose kvalifikovanom većinom uz suodlučivanje sa Evropskim parlamentom.

Lisabonski ugovor sadrži i klauzulu o mogućnosti da država članica legalno i formalno završi članstvo u Evropskoj uniji. Time je data jača uloga nacionalnom parlamentu kada je riječ o evropskim pitanjima. Posljednja država koja je ratifikovala Lisabonski ugovor je Češka (03. novembar 2009. pa je Ugovor je stupio na snagu 01. decembra 2009. godine.

Ključne odredbe Lisabonskog ugovora su:

- ♦ Povećan nivo demokratije i otvorenosti;
- ♦ Brže i efikasnije donošenje odluka;
- ♦ Modernizacija institucija Evropske unije;
- ♦ Razvoj jedinstvene ekonomske politike;
- ♦ Promocija vrijednosti Evropske unije na međunarodnoj sceni;

- ♦ Preciznije definisanje zajedničke bezbjedonosne i odbrambene politike;
- ♦ Efikasnija borba u suzbijanju kriminala i veća transparentnost;
- ♦ Podizanje socijalne politike na jedan viši nivo.

Najvažnije novine koje sa sobom donosi Lisabonski ugovor se odnose na uspostavljanje sistema donošenja odluka kvalifikovanim većinom, uvođenje funkcije predsjednika Evropskog savjeta i funkcije visokog predstavnika Evropske unije za spoljnu politiku. Za prvog predsjednika Evropskog savjeta izabran je Belgijanac Herman van Rompuj (Herman van Rompuy), a za prvog visokog predstavnika za spoljnu politiku Britanka Ketrin Ešton (Catherine Ashton).

Zadatak predsjednika Evropskog Savjeta je da pomaže u postizanju jednoglasnih odluka Evropskog Savjeta i da predstavlja uniju na međunarodnim konferencijama i samitima. Šef diplomatije, koji je ujedno i potpredsjednik Evropske komisije zadužen je za međunarodno djelovanje Unije, predsjedava sastancima ministara spoljnih poslova, učestvuje u radu Savjeta. Predsjednik Evropskog savjeta u dogovoru sa liderima zemalja članica utvrđuje glavne pravce djelovanja spoljne politike unije, a visoki predstavnik ih sprovodi.

**IV
KAKO POSTATI ČLAN
EVROPSKE UNIJE?**

1. KAKO SE POSTAJE ČLAN EVROPSKE UNIJE?

Prijemu u članstvo Evropske unije prethodi podnošenje molbe za članstvo. Uz zahtjev, potrebno je da ga prati i zahtjev za ocjenom za usklađenost pravnog i ekonomskog sistema te države u odnosu na kriterijume iz Kopenhagena.

Kriterijume iz Kopenhagena definisao je Evropski savjet 1993. godine, koji su utvrđeni Članovima 6. i 49. Ugovora o Evropskoj uniji. Ti kriterijumi se ogledaju u sljedećem:

- ♦ Usmjerenje ekonomskog, političkog i institucionalnog razvoja ka vrijednostima i modelima na kojima se temelji Evropska unija;
- ♦ Saradnja sa Međunarodnim tribunalom u Hagu (za države Zapadnog Balkana);
- ♦ Obezbjedenje uslova za povratak izbjeglog i raseljenog stanovništva (za države Zapadnog Balkana).

Molbi za članstvo prethodi zaključivanje i sprovođenje Sporazuma o pridruživanju kao pripremnoj fazi. Poslije toga, slijedi traženje mišljenja Komisije od strane Savjeta Evropske unije koje može biti pozitivno ili negativno. Ovo mišljenje nije obavezujuće. Poslije toga, Savjet Evropske unije u slučaju pozitivnog mišljenja daje preporuke Evropskoj komisiji da započne pregovore o članstvu sa tom državom. Istovremeno, Evropska komisija kreira pregovarački okvir, koji nakon analize u državama članicama usvaja Savjet Evropske unije. Prije otvaranja postupka pregovaranja, sprovodi se postupak ocjene usaglašenosti zakonodavstva države kandidata sa zakonodavstvom Evropske

unije. Postupak se provodi zajedno između države kandidata i Evropske komisije.

Savjet Evropske unije donosi odluku o početku pregovora prostom većinom na konferenciji vlada država članica Evropske unije.

Pregovore vodi predsjedništvo Evropske unije (*mijenja se svakih 6 mjeseci*), u ime svih država članica, a u saradnji sa Evropskom komisijom. Poslije završetka procesa pregovora, kreira se Nacrt pregovora o pristupanju između Evropske unije i države kandidata, koje odobravaju Savjet Evropske unije i Parlamenat Evropske unije. Poslije toga slijedi potpisivanje Ugovora. Stupanju Ugovora na snagu prethodi postupak ratifikacije Ugovora o pristupanju države kandidata i država članica. Ako je ustavom predviđeno, kao instrumenat ratifikacije provodi se i referendum. Kada se završi postupak ratifikacije Ugovora o pristupanju, država kandidat postaje članica Evropske unije.

2. ŠTA OBUHVATAJU KRITERIJUMI IZ KOPENHAGENA?

Kriterijumi iz Kopenhaga (*Kopenhagenski samit iz 1993.*) definišu opredjeljenost Evropske unije horizontalnom proširenju, a kao uslovi za takav proces navode se:

- ♦ Politički, ekonomski i socijalni institucionalni razvoj;
- ♦ Razvoj demokratije, poštivanja ljudskih prava i tržišno ekonomsko uređenje.

Kasnije, ovim kriterijumima, po osnovu zaključaka Savjeta Evropske unije za opšte poslove iz 1997. i saopštenjem Evropske komisije iz 1999. godine dodati su i zahtjevi u smislu obavezne saradnje sa Međunarodnim tribunalom u Hagu i obezbjeđenje

uslova za povratak izbjeglih i raseljenih lica. Time je potvrđena opredjeljenost Evropske unije za horizontalnim širenjem i na balkanski prostor.

Na osnovu toga, uslovi za ulazak u Evropsku uniju su:

- ♦ Stabilan institucionalan sistem unutar države, obezbjeđen demokratski sistem vladavine uz poštivanje prava i uvažavanje ljudskih i manjinskih prava;
- ♦ Postojanje funkcionalnog tržišnog sistema privređivanja.

3. SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU BOSNE I HERCEGOVINE SA EVROPSKOM UNIJOM

Evropska Komisija je 26. maja 1999. godine predložila uspostavljanje Procesu stabilizacije i pridruživanja za Albaniju, Bosna i Hercegovina, Hrvatsku, Republiku Makedoniju i SRJ (Crna Gora i Srbija).

Proces stabilizacije i pridruživanja uključuje:

- ♦ sklapanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju;
- ♦ asimetrične trgovinske povlastice i druge ekonomske i trgovinske odnose;
- ♦ ekonomsku i finansijsku pomoć;
- ♦ humanitarnu pomoć izbjeglicama;
- ♦ saradnju na području pravosuđa i unutrašnjih poslova i razvoja političkog dijaloga.

Bosna i Hercegovina trenutno ne pregovara o punopravnom članstvu sa Evropskom unijom, već o Stabilizaciji i pridruživanju sa Unijom. Evropska unija od Bosne i Hercegovine očekuje postepenu liberalizaciju tržišta prema evropskim proizvođačima. Pregovara se o dužini prelaznog perioda za stvaranje međusobne zone slobodne trgovine kroz uspostavljanje Sporazuma o slobodnoj trgovini sa svim državama Zapadnog Balkana.

Prelazni period nije uvek bio jednak za sve. Tako je, na primjer u Makedoniji, taj proces trajao 10 godina, u Hrvatskoj 6 godina tokom kojih je realizovano postepeno otvaranje tržišta prema evropskim proizvodima. Potrebno je naglasiti da svi pregovori koji slijede poslije potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju su prije svega pregovori o vremenskom periodu za ispunjenje zahtjeva i standarda Evropske unije, ali ne i pregovori o uslovima ulaska u Uniju.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju na direktan način doprinosi ekonomskoj i političkoj stabilizaciji države i regiona. Sporazum se uspostavlja na neodređeno vrijeme uključujući odredbe koje se tiču njegovog stupanja na snagu, roka za njegov otkaz i vjerodostojnosti raznih jezičkih verzija. Sporazum obuhvata odredbe koje se grupišu na sljedeći način:

- ♦ politički dijalog i regionalna saradnja;
- ♦ trgovinski odnosi: poglavlje koje govori o režimu trgovine industrijskim i poljoprivrednim proizvodima između Bosne i Hercegovine i Evropske unije;
- ♦ usklađivanje zakonodavstva u pojedinim oblastima;
- ♦ određivanje područja saradnje i pomoći;
- ♦ institucionalni aranžman za sprovođenje Sporazuma.

Od Sporazuma se očekuje da:

- ♦ doprinese bržem restruktuiranju domaćih preduzeća;
- ♦ doprinese tehnološkom prilivu iz inostranstva;
- ♦ stvori veći priliv stranih direktnih ulaganja;

- ♦ stvori preduslove za brži privredni razvoj i smanjenje nezaposlenosti;
- ♦ koristi značajne finansijske pomoći iz programa Evropske unije;
- ♦ unaprijedi konkurentnost bosanskohercegovačke privrede;

Pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju zvanično su otvoreni sa Bosnom i Hercegovinom u novembru 2005. godine. Pregovori su dobro napredovali sa tehničkog stajališta i dogovoren je znatan dio teksta budućeg Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. **Bosna i Hercegovina je 16. juna 2008. godine, zaključenjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, ušla u prve ugovorne odnose sa evropskim zajednicama i njihovim državama članicama.**

3.1. Šta je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju?

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju predstavlja novu generaciju evropskih sporazuma, a namijenjen je isključivo državama Zapadnog Balkana u sklopu Procesa stabilizacije i pridruživanja. Sporazum se potpisuje na neodređeno vrijeme, a njegov cilj je da dà doprinos ekonomskoj i političkoj stabilnosti Bosne i Hercegovine, odnosno ostalih država kojima je namijenjen. Države koje su postale članice petim proširenjem Evropske unije su potpisale Sporazume o pridruživanju (tzv. *evropske sporazume*). Osnovna razlika između dva spomenuta sporazuma je u sadržaju "evolutivne klauzule" u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju i naglašavanju regionalne saradnje na Zapadnom Balkanu.

Potpisivanjem Sporazuma, Bosna i Hercegovina je zahvaljujući "evolutivnoj klauzuli" potvrdila status države potencijalne kandidatkinje. To je mnogo više nego što su države potpisnice Evropskog sporazuma dobile u pogledu daljnjeg pristupanja Evropskoj uniji. Druga razlika se ogleda u regionalnoj

saradnji, gdje se država potpisnica sporazuma obavezuje da će potpisati bilateralne ugovore/sporazume sa državama Procesu stabilizacije i pridruživanja i državama kandidatkinjama.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je "mješovitog" karaktera, što znači da su za područja saradnje dijelom odgovorne države članice, a dijelom Evropska unija. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju na odgovarajući način uređuje odnose Bosne i Hercegovine s Evropskom unijom u sva tri stuba Unije (Evropska zajednica: ekonomske politike i unutrašnje tržište, zajednička spoljna i sigurnosna politika te pravosuđe i unutrašnji poslovi).

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sastoji se od deset glava:

- ♦ Opšti principi;
- ♦ Politički dijalog;
- ♦ Regionalna saradnja;
- ♦ Slobodno kretanje robe;
- ♦ Kretanje radnika, poslovno nastanjivanje, pružanje usluga, kretanje kapitala;
- ♦ Usklađivanje prava, provođenje prava i pravila konkurencije;
- ♦ Pravda, sloboda i sigurnost;
- ♦ Politike saradnje;
- ♦ Finansijska saradnja;
- ♦ Institucionalne, opšte i završne odredbe.

3.1.1. Pitanje slobodne trgovine sa Evropskom Unijom

Po značaju odredbi koje se bave pitanjem trgovine mnogi smatraju Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i trgovinskim sporazumom. Tokom tehničkih rundi pregovora, najviše vremena i napora je uloženo upravo u trgovinske odredbe i liste proizvoda za koje će Bosna i Hercegovina, postepeno u periodu od pet godina, davati carinske ustupke do potpune liberalizacije trgovine sa Evropskom unijom.

Potpisivanjem Sporazuma, Bosna i Hercegovina počinje da otvara svoje tržište, odnosno da smanjuje i ukida carine na dogovorene grupe proizvoda. Ukidanje carina u najbržem vremenskom roku je predviđeno za sirovine iz Evropske unije za kojima postoji potreba u Bosni i Hercegovini te drugim proizvodima gdje BiH nema mogućnost daljnjeg razvoja.

Najveći stepen zaštite će zadržati određeni poljoprivredni proizvodi, a neki će čak biti zaštićeni i nakon isteka prelaznog perioda od pet godina.

S obzirom da je Sporazum mješovitog karaktera, da bi stupio na snagu mora biti potvrđen odnosno ratifikovan u parlamentima svih država članica, Evropskom Parlamentu i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Do završetka procesa ratifikacije na snazi je Privremeni sporazum (*Interim Agreement*) koji je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i koji najvećim dijelom reguliše pitanja trgovine i transporta između Bosne i Hercegovine i Evropske unije.

3.2. Naredni koraci

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Bosna i Hercegovina je stupila u prvi ugovorni odnos sa Evropskom unijom.

Zadatak Bosne i Hercegovine je da sprovede odredbe Sporazuma i da nastavi sa svojim aktivnostima i ispunjavanjem kriterijuma za punopravno članstvo.

Nakon potpisivanja Sporazuma, sljedeći korak je podnošenje zahtjeva za članstvo u Evropskoj uniji i sticanje statusa kandidata.

3.3. Odnosi Bosne i Hercegovine i Evropske unije – ključni događaji

Ključni događaji u odnosima Bosne i Hercegovine i Evropske unije su:

- ♦ Juni 1998.: stvoreno zajedničko konsultativno radno tijelo između Bosne i Hercegovine i Evropske unije;
- ♦ Mart 1999.: Savjet ministara Bosne i Hercegovine donosi odluku o pokretanju inicijative za pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji¹⁷;
- ♦ Mart 2000.: usaglašene smjernice za Bosnu i Hercegovinu: dokument koji sadrži 18 koraka koje državni organi Bosne i Hercegovine moraju preći da bi se Bosna i Hercegovina mogla kvalifikovati za studiju izvodljivosti za započinjanje pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju;
- ♦ Novembar 2002.: održan Zagrebački samit na kome je potvrđena predanost Bosne i Hercegovine evropskim integracijama;
- ♦ Septembar 2002.: ispunjeni uslovi iz "Mape puta". U svojoj posjeti Bosni i Hercegovini, 29. septembra 2002. komesar za spoljne odnose Evropske unije Kristofer Paten (*Cristopher Patten*) izjavio je "da je *Mapa puta* suštinski ispunjena i najavio da se Evropske institucije pripremaju za najavu daljih koraka u Bosni i Hercegovini";
- ♦ Slijedi Studija o izvodljivosti;
- ♦ Pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju;
- ♦ Januar 2007.: Uspostavljen instrument pretpristupne pomoći (*Instrument for Pre-accession Assistance – IPA*), namijenjen za sve pretpristupne aktivnosti, koje finansira Evropska komisija;

---

¹⁷ Izvor: Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 12/1999, 8. avgust 1999. godine.

- ♦ Novembar 2007.: Okončani tehnički pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, a parafriranje i potpisivanje zavisi od ispunjenja političkih uslova;
- ♦ 4. decembar 2007.: parafriran Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju;
- ♦ 20. februar 2008.: potpisan Okvirni sporazum o pravilima saradnje za provođenje finansijske podrške Evropske komisije Bosne i Hercegovine u okviru *Instrumenta za pretpristupnu pomoć*;
- ♦ April 2008.: Stekli se politički uslovi za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju;
- ♦ 16. juni 2008.: potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju;
- ♦ 1. juli 2008.: stupanje na snagu Privremenog sporazuma.

V
POLITIKE EVROPSKE UNIJE

1. ZAJEDNIČKA TRGOVINSKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

Jedan od primarnih zadataka stvaranja Evropske ekonomske zajednice je bilo formiranje i uspostavljanje carinske unije između država potpisnica Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice.

Carinska unija je formirana 01. jula 1968. godine. Ciljevi trgovinske politike definisani su Članovima 131-134. Ugovora o osnivanju zajednice. Zajednička trgovinska politika postala je jedna od najvažnijih politika Zajednice, kojom se uređuju bilateralni odnosi Zajednice sa "trećim zemljama" i multilateralnim organizacijama.

Osnovni instrumenti trgovinske politike su:

- ♦ *Carinska unija*. Uređuje carinska pitanja u međusobnoj trgovini i carinske stope prema "trećim zemljama";
- ♦ *Protivdampinški mehanizmi*. Sprečavanje uvoznih dumpinga proizvođačima iz Evropske unije. To su uredbe protiv subvencionisanog uvoza;
- ♦ *Kontrola "trećih zemalja"*. Evropska komisija sprovodi aktivnosti prema "trećim zemljama" u cilju zaštite domaće proizvodnje.

Trgovinske sporazume Evropske unije možemo podijeliti u četiri grupe:

- ♦ Preferencijalni i nepreferencijalni trgovinski sporazumi koji uređuju trgovinsku saradnju sa "trećim zemljama";
- ♦ Sporazumi koji se, pored trgovine, odnose na finansije, transport i socijalne aspekte;
- ♦ Sporazume o pridruživanju sa uspostavljanjem saradnje za države koje žele da postanu dio Evropske unije;
- ♦ Sporazum o pristupu koji predstavlja pravni instrument za članstvo u Evropskoj uniji.

Mjere usmjerene za suzbijanje dampinga, namijenjene su zaštiti proizvođača iz Evropske unije od subvencioniranog uvoza. Za pokretanje ovog mehanizma moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- ♦ da subvencionirana sredstva nanose štetu evropskom društvu industrije;
- ♦ da je takvim postupkom nanesena šteta industriji Evropske Unije, koja se ogleda u gubitku tržišnog udjela, smanjenju cijena koje su posljedica pritiska na proizvodnju, prodaju i dobit;
- ♦ da su takve mjere protivne interesima Zajednice.

Zaštitne mjere se primjenjuju kao privremena ograničenja uvoza u slučajevima kada je domaća industrija ozbiljno oštećena ili je ugrožena zbog narastajućeg uvoza.

Iniciranje novih trgovinskih mjera u cilju unapređenja trgovinske politike je na Evropskoj komisiji, koja mjere predlaže Savjetu Evropske unije, koji ih usvaja ili ne. Savjet Evropske unije odluke donosi kvalifikovanom većinom ili jednoglasno u zavisnosti od područja.

Ključnu ulogu u sprovođenju jedinstvene trgovinske politike Evropske Unije imaju:

- ♦ Evropska komisija (*Opšta uprava za trgovinu*);
- ♦ Evropski parlament (*Odbor za industriju, spoljnu trgovinu, istraživanje i energetiku*);
- ♦ Savjet Evropske unije (*Savjet za opšte poslove i spoljne odnose*).

2. ZAJEDNIČKA SPOLJNA I BEZBJEDONOSNA POLITIKA (*COMMON FOREGIN AND SECURITY POLICY – CFSP*)

Zajednička spoljna i bezbjedonosna politika Evropske unije uspostavljena je 01. decembra 1993. stupanjem na snagu Ugovora o stvaranju Evropske unije (Mastriht, 1992.). Ovim Ugovorom predviđeno je stvaranje političkog mehanizma za uspostavljanje i provođenje jedinstvene politike država članica Evropske unije. Cilj ovog mehanizma je rješavanje ključnih spoljnopolitičkih i bezbjedonosnih pitanja. Ugovorom je definisan koncept zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike Evropske unije. U Članu 11. Poglavlja V Ugovora stoji kako "Unija definiše i sprovodi zajedničku spoljnu i sigurnosnu politiku, pokriva sva područja spoljne i sigurnosne politike". Kao temeljni ciljevi, naglašavaju se:

- ♦ Očuvanje zajedničke vrijednosti, temeljnih interesa, nezavisnosti i integriteta Unije u skladu sa načelima Povelje Ujedinjenih nacija;
- ♦ Jačanje svih aspekata bezbjednosti Unije;
- ♦ Obezbjedenje mira i jačanje međunarodne bezbjednosti u skladu sa načelima Povelje Ujedinjenih nacija;
- ♦ Unapređenje međunarodne saradnje;
- ♦ Razvoj demokratije, vladavine prava i temeljnih sloboda.

Sigurnost Evrope je bila jedan od glavnih razloga stvaranja Evropske zajednice za uglj i čelik, Evropske ekonomske zajednice i Evropske zajednice za atomsku energiju. Prvi pomak na ovom polju je učinjen oktobra 1970. kada je uspostavljena Evropska politička saradnja (*European Political Cooperation – EPC*) između tadašnjih država članica Zajednice. Ova saradnja je bila prethodnica sadašnje Zajedničke spoljne i bezbjedonosne

politike. Aktivnosti saradnje odvijale su se kroz redovne sastanke ministara spoljnih poslova država članica. Evropska politička saradnja uvrštena je u Jedinstvene evropske akte. Time je i pojam zajednička spoljna i bezbjedonosna politika dobio pravni okvir u aktima Evropske zajednice.

Strateške smjernice za sprovođenje zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike određuje Evropski savjet (*European Council*). Na osnovu strateških smjernica, Savjet za opšte poslove i spoljne odnose (*General affairs and External Relations Council*) dalje definiše i sprovodi aktivnosti, odnosno na nivou ministara spoljnih poslova država članica usvajaju se detaljniji instrumenti djelovanja Zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike. Savjet za opšte poslove i spoljne odnose ima mogućnost predlaganja zajedničke strategije, koja se kasnije usvaja na nivou Evropskog savjeta. Savjet se sastaje jednom mjesečno, a sastancima prisustvuju ministri spoljnih poslova ili ministri odbrane država članice.

Na osnovu Ugovora o Evropskoj uniji, Odluke se donose jednoglasno. Kako je postojala mogućnost blokiranja donošenja Odluka i jedinstvenog spoljnopolitičkog nastupa, Ugovorom iz Amsterdama (stupio na snagu maja 1999. god.) uvedena je mogućnost konstruktivne suzdržanosti. Država ima mogućnost prilikom glasanja biti suzdržana, što za nju znači da nije u obavezi primijeniti, ali istovremeno prihvata da sporna odluka bude obavezujuća za Evropsku uniju. U vezi sa tim, suzdržana država ima obavezu da se suzdrži od bilo kakvog postupanja koje bi bilo u suprotnosti sa aktivnostima Evropske unije koje se temelje na spornoj Odluci.

Ugovor iz Amsterdama uveo je mjesto visokog predstavnika za zajedničku spoljnu i odbrambenu politiku.

3. EVROPSKA BEZBJEDONOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA (EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY)

Evropska bezbjedonosna i odbrambena politika predstavlja integrativni dio zajedničke spoljne i bezbjedonosne politike. Cilj zajedničke bezbjedonosne i odbrambene politike je da države članice Evropske unije imaju zajednički stav prema bezbjedonosnim izazovima savremenog društva.

Pravni osnov evropske bezbjedonosne i odbrambene politike ugrađen je u Ugovor iz Mاستrihta je ugradio u svoje odrednice zajedničku spoljnu i bezbjedonosnu politiku, kao i odredbe koje se odnose na odgovornost Evropske unije za pitanja obezbjeđenja njene sigurnosti.

Ugovor iz Amsterdama obuhvatio je sljedeća pitanja:

- ♦ Humanitarne operacije i operacije spašavanja;
- ♦ Operacije čuvanja ili uspostavljanja mira;
- ♦ Operacije rešavanja kriznih situacija.

Radanjem Evropske bezbjedonosne i odbrambene politike smatra se francusko-britanski samit održan 1998. godine na kojem je naglašeno opredjeljenje stvaranja vlastitih kapaciteta Evropske unije za autonomne akcije, uključujući i vojnu snagu. Opredjeljenje Samita potvrđeno je na sastanku Evropskog savjeta održanog u Kelnu juna 1999. godine. Dalje, na sastanku Evropskog savjeta decembra 1999. u Helsinkiju donesena je odluka da do 2003. godine države članice Evropske unije moraju stvoriti mogućnosti obezbjeđenja vojne snage od 50 do 60 hiljada vojnika u roku od 60 dana, a koje mogu funkcionisati tokom godinu dana sa naglaskom na vojne sposobnosti. Ovi ciljevi su poznati kao "Vodeći ciljevi iz Helsinkija" (*Helsinki Headline Goal 2010*).

Evropska unija kreirala je i dokumenat poznat kao "Evropska bezbjedonosna strategija", kojeg je odobrio Evropski savjet u decembru 2003. godine. Strategija naglašava ulogu i odgovornost Evropske unije za međunarodnu bezbjednost.

Strategija kao prijetnje evropskoj bezbjednosti naglašava: terorizam, razvoj naoružanja masovnog uništenja, regionalne sukobe, organizovan kriminal, informatičku zaštitu i slabe države.

4. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE (*COMMON AGRICULTURAL POLICY*)

Zajednička poljoprivredna politika ima za cilj da poljoprivrednim proizvođačima omogući unapređenje njihovog standarda, a potrošačima kvalitetnu i zdravu hranu po pristupačnim cijenama.

Osnovni elementi zajedničke poljoprivredne politike su:

- ♦ *Jedinstveno tržište za poljoprivredne proizvode;*
- ♦ *Povlašteni režim za domaće proizvode* (uspostavljanje zajedničkih barijera na uvoz poljoprivrednih proizvoda izvan Evropske unije);
- ♦ *Zajednička finansijska odgovornost* (subvencioniranje poljoprivredne proizvodnje iz zajedničkog budžeta u kojeg sve članice uplaćuju doprinos).

Zajednička poljoprivredna politika je utemeljena 1958. godine stvaranjem Evropske ekonomske zajednice. Članom 39. Ugovora o Evropskoj ekonomskoj zajednici postavljeni su osnovni ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike:

- ♦ Povećanje produktivnosti poljoprivredne proizvodnje;
- ♦ Unapređenje standarda poljoprivrednog stanovništva;

- ♦ Stabilizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda;
- ♦ Obezbjedenje poljoprivrednih proizvoda po cijenama prihvatljivim za potrošače.

Tokom 1960. godine osnovan je Evropski fond za upravljanje i garancije u poljoprivrednoj proizvodnji (*European Agriculture Guidance and Guarantee Fund*). Zadatak Fonda je bio subvencioniranje poljoprivredne proizvodnje i unapređenje strukture evropske poljoprivrede.

5. ZAJEDNIČKA RIBARSKA POLITIKA (*COMMON FISHERIES POLICY*)

Zajednička ribarska politika uspostavljena je 25. januara 1983. godine na području proglašenog privrednim pojasom od 200 milja od obala država članica (pojas od 12 milja od obala bio je rezervisan samo za lokalne ribare). Pregovori oko uspostavljanja Zajedničke ribarske politike trajali su oko 6 godina. Smatralo se, da je riblji fond u morima pod kontrolom Evropske unije ugrožen, te je bilo neophodno preduzeti radnje u cilju njegove zaštite. Cilj je bio spriječiti prekomjeran izlov i sačuvati pojedine riblje vrste. Na osnovu toga uveden je sistem kvota i kontrola ribarskih aktivnosti.

Zajednička ribarska politika pretrpjela je određene izmjene, tzv. *svojevrstu reviziju* 1992. godine. Uvedena su strožija pravila ribarenja. Početkom XXI vijeka, 20. marta 2001. god. objavljena je "*Zelena knjiga*" o budućnosti zajedničke ribarske politike. Savjet Evropske unije donio je niz pravila i postupaka za primjenu strukturne pomoći iz zajedničkih sredstava Unije u sektor ribarstva.

Decembra 2002. godine u Briselu je predstavljen akcioni plan za očuvanje i održivo iskorištavanje resursa u Sredozemnom moru, kojim je Evropska unija izrazila spremnost za unapređenje saradnje sa državama koje nisu članice Unije na području ribolova u Sredozemnom moru.

6. REGIONALNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

Regionalna politika Evropske unije ima za cilj smanjenje ekonomskih i socijalnih razlika između država članica Unije. Taj zadatak se ostvaruje pomaganjem regionalnog razvoja. Regionalna politika predstavlja najvažniji instrument za smanjenje razlika u stepenu razvoja članica Evropske unije kroz podršku infrastrukturnog razvoja, smanjenje stope nezaposlenosti i podsticanje industrijskog razvoja u manje razvijenim državama. Mjere imaju za cilj unapređenje nacionalne ekonomske konkurentnosti i smanjenje nejednakosti u stepenu razvoja država članica Unije.

Regionalni razvoj ispituje Evropska komisija na bazi bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika i stope nezaposlenosti, koje su neravnomjerno raspoređene. Razlike u standardu su postale vidljive odmah poslije pristupanja Grčke (1981), Španije i Portugala (1986) u Evropsku ekonomsku zajednicu. Ujedinjenjem Njemačke (1989) te razlike su postale još vidljivije.

Kako bi preduprijedila ove probleme sa ulsakom novih članica, Evropska unija je uvela nekoliko pretpristupnih programa čiji je cilj pristupno prilagođavanje država koje žele postati dio Evropske unije. Najvažniji programi su:

- ♦ *PHARE program* (nastao 1989. godine kao pretpristupni instrument namijenjen državama kandidatkinjama Srednje i

Istočne Evrope, odnosno kao program pomoći u pripremanju za članstvo u Evropskoj uniji);

- ♦ *ISPA projekti* (pretpristupni instrument finansiranja Evropske komisije za pomoć državama kandidatima u njihovom pripremanju za pristup Evropskoj uniji. Finansiranje se odnosi na infrastrukturne projekte u području zaštite životne sredine i transporta. Program je uspostavljen 1999. godine.);
- ♦ *SAPARD program* (program namijenjen za razvoj poljoprivredne proizvodnje i ruralnih područja);
- ♦ *IPA program* (od 01. januara 2007. god. zamijenio SAPARD. *IPA program* je instrument pretpristupne pomoći ustanovljen 17. jula 2006., koja se ogleda kroz samu strukturu pomoći koja je objedinjena kroz pet komponenti, tako da pruža ciljanu i efikasnu pomoć svakoj državi u zavisnosti od njenih razvojnih potreba i statusa na putu evropskih integracija. Komponente IPA programa za period od 2007. do 2013. godine su: pomoć u tranziciji i izgradnji institucija, prekogranična saradnja, regionalni razvoj, razvoj ljudskih resursa i ruralni razvoj.).

Regionalni programi se finansiraju iz tri fonda, zavisno od prirode pomoći i vrste korisnika:

- ♦ Evropski fond za regionalni razvoj (*European Regional Development Fund – ERDF*), finansira programe razvoja infrastrukture, inovacija i ulaganja u najsiriromašnijim regijama država članica.
- ♦ Evropski socijalni fond (*European Social Fund – ESP*), finansira projekte stručnog osposobljavanja i zapošljavanja nezaposlenih radnika.
- ♦ Kohezijski fond (*Cohesion Fund*) finansira projekte zaštite životne sredine i projekata za razvoj obnovljive energije. Za ovaj fond u periodu od 2007. do 2013. god. predviđeno je 69,5 milijardi Evra. Sredstva iz ovog programa se dodjeljuju isključivo državama članicama, a ne regijama.

Kriterijum za dodjelu ovih sredstava je bruto nacionalni proizvod po glavi stanovnika (mora biti manji od 90% od prosjeka Evropske unije).

7. POLITIKA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Cilj ove politike je zaštita životne sredine, kako za sadašnje generacije, tako i za buduća pokoljenja. Zakonodavna regulativa je zasnovana na oko 200 propisa koji obuhvataju kvalitet vode i zraka, klimatske promjene, upravljanje otpadom, kontrolu industrijske proizvodnje, hemikalija, genetski modifikovanih organizama i zaštitu šuma.

Politika zaštite životne sredine Evropske unije definiše se akcijskim programima. U toku je Šesti akcijski program, čija su prioritetna područja:

- ♦ Klimatske promjene;
- ♦ Priroda i bioraznolikost;
- ♦ Životna sredina i zdravlje;
- ♦ Upravljanje otpadom i prirodnim resursima.

8. CARINSKA POLITIKA

Pitanja carinske politike i stvaranja Carinske unije su prvi uspješni koraci koje je napravila Evropska zajednica. nija je formirana 1968., a granični prelazi između zemalja članica su zvanično uklonjeni 1993. godine.

Carinska unija predstavlja jedinstven trgovinski prostor zasnovan na slobodi kretanja dobara, bez obzira da li su ona proizvedena unutar Evropske unije ili dolaze spolja. Odredbe

na kojima počiva Carinska unija u skladu su sa međunarodnim sporazumima kao što je Svjetska trgovinska organizacija. Odredbe se odnose na dobra koja se uvoze kroz smanjenje ili ukidanje carina za protok dobara iz susjednih država, država koje su u skorije vrijeme nastale ili država u razvoju.

Odredbama Carinske unije obezbjeđuje se sigurnost i zaštita zdravlja potrošača i životnog prostora. Ovi zadaci se realizuju ranim otkrivanjem neispravnih i/ili zaraženih proizvoda i njihovim vraćanjem u državu porijekla.

VI
EVROPSKA MONETARNA UNIJA

1. ŠTA JE EVROPSKA MONETARNA UNIJA?

Dana 01. januara 1999., dvanaest država članica Evropske unije ušlo je u Monetarnu uniju. Evropska monetarna unija predstavlja jedno od najvećih dostignuća evropskih integracionih procesa. Također, ona predstavlja proizvod povezivanja evropskih država i privreda i formirana je tek poslije niza usklađivanja drugih zajedničkih politika.

Ideja stvaranja Evropske monetarne unije je pravi pokazatelj da su države članice Unije spremne da prevaziđu uske državne interese i neslaganja oko budućih tokova integracija. Jedinstveno unutrašnje tržište predstavljalo je glavnu podršku za dalju integraciju ka Uniji sa jednom centralnom bankom i jedinstvenom valutom.

Već u preambuli Ugovora o Evropskoj uniji navode se ekonomski ciljevi njenog osnivanja. Tako se među ključnim ciljevima u Ugovoru ističu:¹⁸

- ♦ Uspostavljanje zajedničkog tržišta, kao i ekonomske i monetarne unije;
- ♦ Sprovođenje zajedničkih politika ili aktivnosti u cilju unapređenja skladnog, uravnoteženog i trajnog privrednog razvoja;
- ♦ Visok stepen zaposlenosti i socijalne zaštite;
- ♦ Trajan i neinflatoran rast, visok nivo konkurentnosti i usklađenosti ekonomskih rezultata;
- ♦ Podizanje nivoa i kvaliteta života;
- ♦ Privredna i društvena povezanost i solidarnost između država članica.

---

¹⁸ Vladimir Grbić, *Ekonomija Evropske unije*, 2005., Beograd: Megatrend – Univerzitet primenjenih nauka, str. 17.

Ekonomska saradnja pretpostavlja, prije svega, uklanjanje svih oblika diskriminacija. Zato su u ugovoru predviđeni:¹⁹

- ♦ Zabrana između država članica carinskih dažbina i količinskih ograničenja na uvoz i izvoz roba, kao i svih drugih mjera koje imaju slično dejstvo;
- ♦ Unutrašnje tržište koje karakteriše ukidanje prepreka za slobodno kretanje lica i protok roba, usluga i kapitala između država članica.

Ekonomska saradnja pretpostavlja također zajedničke politike i aktivnosti u cilju ostvarenja postavljenih ciljeva. Stoga je, u Ugovoru predviđeno sljedeće:²⁰

- ♦ Zajednička trgovinska politika;
  - ♦ Zajednička politika u oblasti poljoprivredne proizvodnje;
  - ♦ Zajednička politika u oblasti saobraćaja;
- kao i sljedeće mjere:
- ♦ Sistem koji obezbjeđuje da se ne krše pravila konkurencije na unutrašnjem tržištu;
  - ♦ Usklađivanje nacionalnih zakonodavstava u mjeri u kojoj je to neophodno za djelovanje zajedničkog tržišta;
  - ♦ Podsticanje koordinacije zapošljavanja država članica, sa ciljem jačanja njihove efikasnosti putem razvoja koordinirane strategije zapošljavanja;
  - ♦ Politika u socijalnoj oblasti koja obuhvata i Evropski socijalni fond;
  - ♦ Učvršćivanje ekonomske i socijalne kohezije;
  - ♦ Politika u oblasti zaštite životne sredine;
  - ♦ Jačanje konkurentnosti industrije;
  - ♦ Unapređenje naučno-istraživačkog rada i tehnološkog razvoja;

---

¹⁹ Isto.

²⁰ Isto.

- ♦ Podsticaj stvaranju i razvoju transevropske mreže;
- ♦ Doprinos ostvarivanju visokog nivoa zdravstvene zaštite;
- ♦ Doprinos kvalitetnom vaspitanju i obrazovanju, kao i razvoju kulture država članica;
- ♦ Politika u oblasti saradnje za razvoj;
- ♦ Pridruživanje prekomorskih zemalja i teritorija u cilju povećanja razmjene i da bi se zajedničkim naporima unrijedili privredni i društveni razvoj;
- ♦ Doprinos poboljšanju zaštite potrošača;
- ♦ Mjere u oblasti energetike, civilne zaštite i turizma.

Stvaranje Evropske monetarne unije nije bilo predviđeno Ugovorom o stvaranju Evropske ekonomske zajednice. Inicijativa stvaranja evropske monetarne unije je prvi put pokrenuta Marjolin memorandumom Evropske komisije iz oktobra 1962. godine, za vrijeme postojanja sistema međusobno fiksiranih kurseva, koji je uspostavljen u Breton-Wudsu. Inicijativa nije prihvaćena upravo zbog postojanja sistema međusobno fiksiranih kurseva.

Kada je postalo izvjesno da *bretonwudski sistem* više ne funkcioniše, ideja iz 1962. je obnovljena na Samitu u Hagu, koji je održan 1969. godine. Na inicijativu spomenutog Samita, 1970. godine kreiran je Vernerov izvještaj, koji je predviđao uvođenje zajedničke valute u narednih 10 godina (do 1980.). Ovaj izvještaj je bio jedan od tri važna dokumenta koji su na kraju doveli do stvaranja monetarne unije. Druga dva dokumenta su Delorov izvještaj i Ugovor iz Mاستrihta.

Na osnovu odrednica Vernerovog izvještaja, članice Evropske ekonomske zajednice u martu 1971. započinju proces stvaranja monetarne unije. Naredne godine uvedena je zona međusobne fluktuacije šest valuta od $\pm 2,25\%$. Ovaj mehanizam je nazvan "monetarna zmija". Centralne banke su imale obavezu da intervenišu kada bi kurs neke valute dostigao odstupanje od 75% dopuštene fluktuacije. U sistem "monetarna zmija" ušle su

Njemačka, Belgija, Holandija, Luksemburg, Francuska. Od aprila do juna u sistemu su učestvovala i Velika Britanija i Irska, a od aprila 1972. do februara 1973. godine dio sistema je bila i Italija. Francuska se povukla februara 1974., zatim se vratila jula 1975., da bi potom ponovo izašla 1976. godine. S ciljem održavanja spomenutog sistema, osnovan je i Evropski fond za saradnju.

Kako sistem "monetarna zmija" nije dobro funkcionisao, na Savjetu ministara u Briselu 13. marta 1979. godine. donesena je Odluka o stvaranju Evropskog monetarnog sistema (EMS). Najvažniji mehanizam Evropskog monetarnog sistema bilo je uvođenje ograničenja za međusobne fluktuacije valuta zemalja članica Evropske Unije pod nazivom ERM (Exchange Rate Mechanism) 1979. godine. Novinu je predstavljalo postojanje sistema fiksiranih deviznih kurseva koji bi se privremeno prilagođavali tržišnim kretanjima. Istovremeno je uveden i "EKU" (European Currency Unit – ECU) – monetarna jedinica koja je predstavljala različite fiksirane količine svake od valute Evropskog monetarnog sistema.

Ideja uvođenja Evropskog monetarnog sistema je imala za cilj da se poslije Evropskog monetarnog sistema pređe na Evropsku monetarnu uniju, za koju se predviđalo da treba da bude uvedena tokom 90-tih godina XX vijeka.

Ni ova ideja nije zaživjela jer je sistem praktično napušten, poslije nemogućnosti opstanka nekolicine nacionalnih valuta u sistemu.

Sljedeći pokušaj uspostavljanja monetarne integracije započeo je odlukom Evropskog savjeta iz juna 1988. god. da obnovi program monetarne integracije i zadužio je Komitet na čelu sa Žakom Delorom, koji je u ranijem periodu bio ministar finansija francuske Vlade, a u tom trenutku predsjednik Evropske komisije.

Izvještaj je prezentovan 17. aprila 1989., čime je predloženo uvođenje monetarne unije u tri koraka. Predloženo je zakonsko uređenje monetarne integracije, što je ugrađeno u Ugovor iz Maastrichta 1992. godine.

Stvaranje Evropske monetarne unije je predviđeno u tri koraka:

♦ **Prvi korak (01. juli 1990. - 31. decembar 1998.):**

U ovoj fazi je izvršena koordinacija monetarnih i fiksnih kurseva. Monetarna saradnja se u ovom periodu obaljala preko Komiteta guvernera centralnih banaka Evropske unije.

♦ **Drugi korak (01. januar 1994. – 31. decembar 1998.):**

U ovoj fazi je osnovan Evropski monetarni institut, smješten u Frankfurtu. Evropski monetarni institut je imao zadatak da unaprijedi saradnju država članica i da spremi teren za osnivanje Evropskog sistema centralnih banaka i same Evropske centralne banke.

♦ **Treći korak (od 01. januara 1999.):**

U ovoj fazi je formirana Monetarna unija od 11 država članica. Grčka, jedina od tadašnjih članica Evropske unije nije ispunila zahtjeve za ulazak, dok su Velika Britanija, Švedska i Danska, na sopstveni zahtjev, ostale izvan Unije. Poslije toga je ukinut Evropski monetarni institut i uspostavljen je Evropski sistem centralnih banaka te Evropska centralna banka sa sjedištem u Frankfurtu. Od 01. januara 2002. Euro je uveden kao zakonsko sredstvo plaćanja. Kod riječi "Euro" ili "Evro", često se postavlja pitanje koji izgovor je ispravan. I jedan i drugi izgovor su ispravni u zavisnosti od govornog područja i da li kažemo "Europa" ili "Evropa".

Uslovi ulaska u Evropsku monetarnu uniju su definisani posredstvom pet uslova ili kriterijuma konvergencije, kako ih neku nazivaju. Ti uslovi su:

- ♦ **Cjenovna stabilnost (visina inflacije).** Stopa inflacije ne smije da iznosi više od 1,5% od prosjeka od tri države članice Evropske unije sa najnižom stopom inflacije. Stopa inflacije se mjeri sa indeksom potrošačkih cijena u godini

prije utvrđivanja ispunjenosti uslova za ulazak u Evropsku monetarnu uniju.

- ♦ **Budžetski deficit.** Dozvoljeni deficit državnog budžeta u odnosu na društveni bruto proizvod ne smije da iznosi više od 3%.
- ♦ **Javni dug.** Ukupni iznos javnog duga ne smije da iznosi više od 60% od iznosa društvenog bruto proizvoda.
- ♦ **Valutna fluktuacija.** Nacionalna valuta ne smije da devalvira u posljednje dvije godine, i njeno fluktuiranje mora biti u okviru fluktuiranja deviza u Evropskom monetarnom sistemu.
- ♦ **Dugoročna kamatna stopa.** Dugoročna kamatna stopa na državne obveznice ne smije biti viša od 2% iznad prosjeka tri države članice Evropske unije sa najnižom kamatnom stopom.

2. JEDINSTVENA VALUTA – EVRO

Evro je službeno uveden kao zakonsko sredstvo plaćanja 01. januara 2002. godine u jedanaest država, tadašnjih i sadašnjih članica Evropske unije.

Koristi koje države članice evrozone očekuju od jedinstvene valute su:²¹

- ♦ Cijene su stabilne i uporedive, što doprinosi jačanju konkurencije i povećanju obima trgovine;
- ♦ Stabilna valuta doprinosi stabilnim kamatnim stopama i većim investicijama;
- ♦ Smanjenje neizvjesnosti doprinosi i boljoj alokaciji resursa, većoj specijalizaciji i većoj integraciji;

---

²¹ Isto, str. 53.

- ♦ smanjuju se troškovi nastali zbog potrebe držanja većih novčanih rezervi u uslovima neizvjesnosti;

Nedostaci koji se očekuju od jedinstvene valute su izraženi kroz:

- ♦ Gubljenje monetarnog suvereniteta;
- ♦ Gubljenje vođenja samostalne ekonomske politike.

3. DRŽAVE ČLANICE EVROZONE

Tabela 11. Države članice Evropske monetarne unije

Država	Datum ulaska u Evropsku monetarnu uniju
Austrija	01. januar 1999. god.
Belgija	01. januar 1999. god.
Finska	01. januar 1999. god.
Francuska	01. januar 1999. god.
Njemačka	01. januar 1999. god.
Irska	01. januar 1999. god.
Italija	01. januar 1999. god.
Luksemburg	01. januar 1999. god.
Holandija	01. januar 1999. god.
Portugal	01. januar 1999. god.
Španija	01. januar 1999. god.
Grčka	01. januar 2001. god.
Slovenija	01. januar 2007. god.
Malta	01. januar 2008. god.
Kipar	01. januar 2008. god.
Slovačka	01. januar 2009. god.

Osim ovih država, Evro se koristi od samog svog uvođenja i u državama koje nisu članice Evropske unije, i to: Monako, San Marino, Vatikan, Crna Gora i Kosovo.

Za kraj, citiraćemo Milтона Fridmana, koji je bio izričito skeptičan u pogledu uvođenja Evra, navodeći svoje sumnje u njegov uspjeh. "Vjerujem da će u početku biti sve divno i inovativno, no kada dionice na berzama počnu padati i Evro počne gubiti na svojoj vrijednosti, članice Unije će se vratiti svojoj nacionalnoj valuti" prognozirao je Fridman, ali nije bio u pravu. Da je zaista tako, pokazuje i zadnja finansijska i ekonomska kriza koja nije uzdrmala Evro.

VII
POSLOVNI OBIČAJI U IZABRANIM
EVROPSKIM DRŽAVAMA

POSLOVNI OBIČAJI U IZABRANIM DRŽAVAMA²²

1. FRANCUSKA

Poslovanje sa Francuzima je pod velikim uticajem francuske kulture. Francuzi naglašavaju značaj statusa i društvene klase kojoj pripadaju.

Veliku pažnju poklanjaju opštem obrazovanju i ukusu. Od poslovnih partnera koji dolaze iz inostranstva očekuju njihovo široko poznavanje kulture i visoko obrazovanje.

Kada se rukujete sa Francuzima, činite to brzo uz stisak ruke. Duže rukovanje, koje je karakteristično za pojedine države smatra se nekulturnim. Francuzi vole da procjenjuju svoje partnere.

Na sastanak obavezno dolazite u zakazano vrijeme. Kašnjenje se ne odobrava. Upravljačka struktura je centralizovana. Većina francuskih kompanija ima visok stepen centralizacije sa krutom organizacionom strukturom. Zbog toga, poslovni razgovori i pregovori mogu da traju dugo.

Za vrijeme ručka ili večere prihvatljivo je da se upustite u zanimljiv razgovor. Nemojte nikada prvi da pokrećete pitanje o novcu ili ličnim problemima tokom ručka ili večere.

2. VELIKA BRITANIJA

Tačnost je suštinska karakteristika britanskog poslovnog protokola i predstavlja značajnu odliku poslovnih susreta ili

---

²² Više vidjeti: Džombić Ilija, *Ekonomska diplomatija Bosne i Hercegovine*, 2008., Banja Luka, Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment, str. 223-266.

društvenih događaja. Poslovni sastanci se zakazuju nekoliko dana unaprijed sa tačno utvrđenim terminom susreta. Karakteristika Britanaca je da slijede ustanovljena pravila i praksu. Zbog toga, donošenje odluka je često spor i sistematizovan proces.

U današnje vrijeme, poslovne strukture imaju relativno mali broj hijerarhijskih stepenika. Osnovna podjela je između menadžera i ostalih nivoa. Odbor direktora donosi najvažnije odluke. Primarne, strateške odluke donose se u samom vrhu organizacije.

Britanski menadžeri preferiraju uspostavljanje dobrih poslovnih odnosa sa saradnicima. Šef često preuzima ulogu vodiča, stvarajući pri tome atmosferu podrške i ohrabrivanja.

Timski rad je veoma značajan. Prisutno je snažno osjećanje individualne odgovornosti za rezultate i greške. Poslovni sastanci u Britaniji su često struktuirani, ali nisu previše formalni. Počinju i završavaju se razgovorom o opštim temama.

Često se upotrebljava oslovljavanje po imenu sa svim kolegama. Izuzetak je u slučaju top menadžera. Međutim, uvijek je potrebno sačekati da budete pozvani da koristite oslovljavanje po imenu.

Vizit karte su neophodne i često se razmjenjuju. Pregovori i odluke su po pravilu otvoreni i fleksibilni. Vaši britanski sagovornici preferiraju win/win pristup.

Uvijek imajte na umu da ne zaboravite rukovanje na prvom susretu. U Velikoj Britaniji se rukovanje smatra činom kulturnog vaspitanja. Izbjegavajte postavljanje ličnih pitanja u vezi sa porijeklom, zanimanjem i primanjima britanskog sagovornika.

3. NJEMAČKA

Njemačku naciju karakteriše izuzetno visok stepen radne discipline. Nijemci su veoma precizni i svaka aktivnost je unaprijed

planirana. Krasi ih izrazit ambicionizam i takmičarski duh. Polazu pažnju na obrazovanje, vještine i sposobnosti u radu.

U međusobnim odnosima su formalni. Od ovog pravila odstupaju samo ako im se eksplicitno naglasi da je dozvoljena neformalnost. Kada im se obraćate, obratite se sa Frau ili Herr, nakon čega slijedi prezime.

Persiranje je obavezno, sem ako domaćin traži drugačije. Samo jako mladi i bliski prijatelji se oslovljavaju imenom i imaju pristup u dom domaćina (poslovnog partnera). Ovo ne umanjuje njihovu gostoljubivost, jer će vas sigurno pozvati na ručak ili na večeru ukoliko ostajete više dana. Istovremeno, ne očekujte da ćete svake večeri biti pozvani na druženje, prosto zato što Nijemci smatraju da vam je potrebno vrijeme "samo za sebe". Bez obzira na ovu ljubaznost, izbjegavajte privatne teme i obavezno uzvratite gostoljubivost prvom prilikom.

Nemojte biti bučni. Nijemci ne prihvataju bučne ljude, posebno u poslovnoj komunikaciji i takvo ponašanje tumače kao loše. Ljudi koji mnogo odskaču od društvenih normi nisu na dobrom glasu.

Karakteristika Nijemaca je da su veoma pouzdani i da drže riječ. Rukovanje je često i dobrodošlo. Rukujte se prvo sa najstarijim članom u grupi, a zatim sa ostalim članovima. Ovo praktikujte prilikom dolaska i odlaska. Nikako ne dozvolite sebi da mašete rukom u širokom zamahu kao pozdrav. Ovaj gest bi vam ozbiljno poljuljao ugled. Obratite pažnju i na sve ostale lijepe manire.

Prije susreta sa ljudima iz drugih sredina veoma dobro proučite istoriju, kulturu i običaje tog naroda. Izbjegavaju gestikulaciju dok pričaju. Istovremeno, očekujte da će pomno pratiti vaše pokrete. U poslovnoj komunikaciji koriste književni jezik i izbjegavaju dijalekte. U komunikaciji sa strancima koriste najčešće engleski jezik.

3.1. Kako poslovati sa Nijemcima?

Ukoliko želite uspješnu poslovnu saradnju sa Nijemcima, obavezno budite veoma tačni i precizni. Nikada nemojte potcijeniti ili olako shvatiti tačnost u njemačkoj kulturi. Ukoliko na sastanak kasnite 5-10 minuta od zakazanog vremena smatraće vas nekulturnim, a ukoliko kasnite 15 minuta nanosite uvredu domaćinu ugrožavajući izgleda za dobar posao. Ako iz nekog razloga kasnite, obavezno odmah telefonom obavestite drugu stranu o tome. Zakažite sastanak sa unaprijed skiciranim temama. Ne očekujte da ćete obradovati poslovnog partnera ako se pojavite nenajavljeni u njegovoj kancelariji.

Poželjno vrijeme za zakazivanje sastanaka tokom radnog dana je period između 10 i 13 časova ili period između 15 do 17 časova. Zakazivanje sastanaka petkom u popodnevnom časovima izbjegavajte. Mnoga preduzeća petkom rade samo do 14 ili 15 časova. Na otkazivanje ili pomjeranje sastanaka ne gledaju blagonaklono. Uvijek ponudite novi rok uz razumno i ozbiljno objašnjenje. Ovo morate da uradite najmanje 24 časa prije prvog dogovorenog termina.

Imajte u vidu periode godišnjih odmora i festivala. Nijemci imaju 6 sedmica plaćenog odmora, koja često koriste tokom školskih ljetnjih raspusta.

Nijemci brižno njeguju porodični život. Često možete sresti starijeg menadžera koji će jednostavno dobrovoljno objaviti da mu je potrebno više vremena sa porodicom i na taj način ustupiti mjesto mlađem kolegi, za kojeg će nova pozicija predstavljati izazov.

3.2. Protokol

Odišla u poslovnom i bankarskom svetu su izrazito klasična i konzervativna. Ovo važi za oba pola. U marketing i IT sektoru oblačenje je opuštenije. Ipak, patike i trenerke se koriste isključivo u teretanama i prilikom vježbanja. Žene treba da izbegavaju

šljašteći nakit, posebno u istočnom dijelu Njemačke, gdje će se ovakav manir protumačiti kao provokacija.

Izbjegavajte usputne i male razgovore prilikom sastanaka. Nijemci nemaju potrebu za spontanim razgovorom sa strancima. Zajednice se baziraju na zajedničkim interesima i potrebama, za razliku od familijarnih kultura, kao što su npr. mediteranska, slavenska ili južnoamerička.

3.3. O čemu razgovarati?

Prilikom sastanka, običaj je da se nekoliko rečenica razmijeni kao uvod. To nikako neće biti detaljno, jer Nijemci preferiraju direktno prelaženje na tačke sastanka. No, ipak u svim ostalim prilikama vole da pričaju o:

- ♦ Sportu, posebno fudbalu;
- ♦ Putovanjima i godišnjim odmorima;
- ♦ Aktuelnim događajima i politici;
- ♦ Radu u profesiji;
- ♦ Vašim prethodnim iskustvima sa Nijemcima;
- ♦ Pivu.

3.4. Menadžment

U njemačkim preduzećima izražen je centralizam. Međusobno se poštuju i vole autoritativne vođe. Potčinjeni se rijetko suprotstavljaju menadžeru. Odnosi između zaposlenih i pretpostavljenih su rezervisani i na distanci. Komunikacija ide od vrha ka dolje. Naredbe su obično jasne, precizne i često u pisanom obliku.

Zaposleni imaju jasan odnos prema poslu. Ne vole prekovremeni rad. Ne nose posao kući. Van radnog vremena ne žele biti angažovani zbog posla. Neformalni kontakti se mogu sresti češće kod kolega istog ranga. Zanima ih privatnost drugih

kolega. Veoma su konzervativni po ženskom pitanju. Od njih ne očekuju da stignu do vrha u poslu. Odgovorne funkcije u većini slučajeva rezervisane su za muškarce.

Njemački menadžment preferira konkurenciju i to više u podjeli tržišta (slučaj *BMW* i *Daimler-Benz*), nego u dominaciji. Za veći udio na tržištu boriće se kvalitetnom uslugom i kvalitetnim proizvodom. Trka obaranja cijena nije popularna i primjenjuje se samo u krajnjoj nuždi.

4. AUSTRIJA

Za pregovore u Austriji potrebna je izuzetno dobra priprema koju će pratiti kvalitetna prezentacija. Na pitanja koja dobijamo od druge strane potrebno je odgovarati kratko, jasno i sa čvrstim argumentima. Austrijsku stranu po pravilu predstavlja ovlašteno lice za sklapanje konačnog dogovora. Isto se očekuje i od druge strane, partnera u pregovorima.

Evropske poslovne običaje i menadžersku kulturu nešto je teže odrediti u odnosu na neke druge sredine, npr. japansku i američku kulturu. Evropski menadžeri i uopšte Evropljani imaju smisla za realnost i veoma su strpljivi u pregovorima. Izuzetno mnogo cijene tradiciju i korporativnu istoriju.

Evropski menadžerski stil sastoji se od sljedećeg:

- ♦ Ciničkog realizma;
- ♦ Ubjeđenja da je pojedinac središte društvenog i poslovnog sastava;
- ♦ Društvene i korporativne odgovornosti;
- ♦ Česte sumnje u formalni autoritet;
- ♦ Izrazite želje za sigurnošću;
- ♦ Ubjeđenja da maksimalni profit nije glavni cilj poslovanja.

Navedene karakteristike su zajedničke većem broju evropskih država, ali među njima postoje znatne razlike koje su posljedica istorijskog nasljeđa. Svaka država izgradila je sopstveni sistem vrijednosti i običaja koji se jednim dijelom razlikuju u odnosu na takve sastave u drugim državama.

Kao i sve evropske države i Austrija u tom pogledu ima određene posebnosti koje ćemo ukratko navesti. Na sastanke treba dolaziti tačno na vrijeme. Kada se prolazi između redova stolica na sastanku trudite se da budete okrenuti licem ka poslovnim partnerima i poslovnim ljudima.

Tokom razgovora (formalnog ili neformalnog) sa Austrijancima ruke ne držite u džepovima. Nemojte biti prefamilijarni sa austrijskim partnerima dok posao ne postane dobro uhodan. U slučaju da vas je kolega pozvao na ručak/večeru u njegovu kuću, domaćici ne smijete nositi crvene ruže jer one asociraju na ljubavna osjećanja. Kada se nađete u austrijskoj kući, ne pratite domaćina u kuhinju jer se taj gest smatra neprikladnim za gosta.

Austrijski menadžeri tokom pregovora često koriste neformalan govor i škrtnu su na riječima, pri čemu stavljaju akcenat na procene aktuelne ekonomske situacije. Očekuju razmenu vizit karata, koje je poželjno da budu crno-bijele bez ikakvih drugih boja sa navedenom funkcijom u poslovnoj organizaciji i stečenim obrazovnim zvanjem. Austrijanci se ponose svojim geografskim karakteristikama i svojim doprinosom razvoju umjetnosti i nauke, pri čemu posebno mjesto zauzimaju muzički geniji kao što su Štraus, Mocart i Šubert. Zbog toga, potrebno je izvršiti dodatnu pripremu poslovnih ljudi koji će pregovarati sa Austrijancima. Njihovo poznavanje austrijske geografije i nacionalne kulture doprinijeće opuštenijoj atmosferi.

Austrijanci mnogo cijene titule. Ako ne spomenete titulu austrijskog kolege, moguće je da će se uvrijediti. Austrijski menadžeri vole da kombinuju posao i zabavu, bolje reći užitak, pa

se brojni pregovori događaju u restoranu. Popularna su druženja u klubovima i restoranima nakon radnog vremena i od vas se očekuje da slijedite svog kolegu.

Plemićke titule se ne koriste u poslovnom i javnom životu, ali se pominju u privatnim razgovorima. Rukovanje je uobičajeno u Austriji, a pri susretu sa ženom očekuje se da ona inicira rukovanje. Starija osoba pruža ruku mlađoj. Predaja poklona nije standardna poslovna praksa, ali ako se već daju pokloni, birajte jeftin i prikladan poklon. Kada se dolazi u kuću, preporučljivo je donijeti cvijeće, bombonijeru ili dobar konjak. Upotreba engleskog jezika vrlo je rasprostranjena u državnoj administraciji i poslovnom svijetu.

Kada poslužete sa austrijskim kupcem, važno je znati kako sastaviti ponudu. Ponuda mora da sadrži sljedeće informacije:

- ♦ Detaljan opis robe sa opisom pakovanja; konkretne mjere i količina;
- ♦ Informacije u vezi sa kvalitetom, ukoliko je potrebno dodati i tehničke karakteristike robe;
- ♦ Cijene se izražavaju u Evrima ili američkim dolarima;
- ♦ Sastavni dio poslovnih ugovora su *INCOTERMS* pravila Međunarodne tržišne komore;
- ♦ Preporučuje se upotreba ilustrovanog propagandnog materijala;
- ♦ Ukoliko je predmet ponude potrošačka roba uobičajeno je da se šalju i uzorci;
- ♦ Potrebno je da ponuda sadrži: uslove dostave, maksimalnu količinu koja može biti dostavljena u jednoj isporuci i vremenski period za koji važi ponuda;
- ♦ Ponude se pišu na engleskom ili njemačkom jeziku.

Poslije izvršene narudžbe po osnovu prethodne ponude, austrijski uvoznik očekuje potvrdu narudžbe od strane snabdjevača. Ako se ponuda prihvati bez određenih izmjena,

generalna potvrda je dovoljna. Međutim, ako dođe do izmjena u odnosu na ponudu, takve izmjene prodavac mora posebno da potvrdi.

EVROPSKE PRIVREDNE KOMORE

DRŽAVA	INSTITUCIJA/ADRESA
Albanija	<i>Union of Chambers of Commerce and Industry of Albania</i> E-mail: uccial@abissnet.com.at
Armenija	<i>Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Armenia</i> E-mail: armcci@arminco.com
Austrija	<i>Wirtschaftskammer Österreich</i> E-mail: callcenter@wko.at
Azerbejdžan	<i>Chamber of Commerce and Industry of Azerbaijan</i> E-mail: expo@chamber.baku.az
Belgija	<i>Federation des Chambres de Commerce et d'Industrie de Belgique</i> E-mail: fedcci@cci.bekoda.ee
Bjelorusija	<i>Belorussian Chamber of Commerce and Industry</i> E-mail: mbox@cci.by
Bosna i Hercegovina	<i>The Foreign Trade of Bosnia and Herzegovina</i> E-mail: info@komorabih.com
Bugarska	<i>Bulgarian Chamber of Commerce and Industry</i> E-mail: bcci@bcc.bg
Češka Republika	<i>Economic Chamber of the Czech Republic</i> E-mail: info@komora.cz
Danska	<i>The Danish Chamber of Commerce</i> E-mail: handelskammeret@commerce.dk
Estonija	<i>Estonian Chamber of Commerce and Industry</i> E-mail: koda@koda.ee
Finska	<i>The Central Chamber of Commerce of Finland</i> E-mail: keskuskauppakamari@chamber.fi
Francuska	<i>Assemblée des Chambres Françaises de Commerce et d'Industrie</i> E-mail: service.courrier@acfc.cci.fr
Gruzija	<i>The Georgian Chamber of Commerce and Industry</i> E-mail: info@gcci.ge
Grčka	<i>Union of Hellenic Chambers of Commerce</i> E-mail: hellas@uhcci.gr

Holandija	<i>Vereniging van Kamers van Koophandel en Fabrieken</i> E-mail: site@vkv.kvk.nl
Hrvatska	<i>Croatian Chamber of Economy</i> E-mail: hgk@hgk.hr
Island	<i>Iceland Chamber of Commerce</i> E-mail: mottaka@chamber.is
Irska	<i>The Chambers of Commerce of Ireland</i> E-mail: info@chambers.ie
Izrael	<i>Federation of Israeli Chambers of Commerce</i> E-mail: chamber@tlv-chamber.org.il
Italija	<i>Unione Italiana delle Camere di Commercio Industria</i> E-mail: unioncamere@unioncamere.it
Kipar	<i>Cyprus Chamber of Commerce and Industry</i> E-mail: chamber@ccci.org.cy
Letonija	<i>The Latvian Chamber of Commerce and Industry</i> E-mail: info@chamber.lv
Luksemburg	<i>Chambre de Commerce du Grand-Duch de Luxemburg</i> E-mail: chamcom@cc.lu
Mađarska	<i>Hungarian Chamber of Commerce</i> E-mail: mkik@mail.mkik.hu
Malta	<i>The Malta Chamber of Commerce</i> E-mail: admin@chamber.org.mt
Makedonija	<i>Economic Chamber of FYR of Macedonia</i> E-mail: ic@ic.mchamber.org.mk
Moldavija	<i>Chamber of Commerce and Industry of Republic of Moldova</i> E-mail: president@chamber.md
Njemačka	<i>Deutscher Industrie - und Handelskammerstag</i> E-mail: dihk@berlin.dihk.de
Norveška	<i>The Association of Norwegian Chambers of Commerce</i> E-mail: h.thrap-meyer@hsh-org.no
Poljska	<i>Polish Chamber of Commerce</i> E-mail: mailbox@kig.pl
Portugal	<i>Associação Comercial de Lisboa</i> E-mail: mcr@port-chambers.com
Rumunija	<i>The Chamber of Commerce and Industry of Romania</i> E-mail: ccir@ccir.ro

Rusija	<i>The Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation</i> E-mail: tpprf@tpprf.ru
Slovačka	<i>Slovak Chamber of Commerce and Industry</i> E-mail: sopkurad@sopk.sk
Slovenija	<i>Chamber of Commerce and Industry of Slovenia</i> E-mail: infolink@gzs.si
Španija	<i>Consejo Superior de Camaras Oficiales de Comercio</i> E-mail: csc@cscamaras.es
Švedska	<i>Svenska Handelskammartförbundet</i> E-mail: carl-johan.jargenius@chamber.se
Švajcarska	<i>Chambers de commerce et d'industrie suisses</i> E-mail: info@cci.ch
Turska	<i>Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey</i> E-mail: abm@tobb.org.tr
Ukrajina	<i>The Ukrainian Chamber of Commerce and Industry</i> E-mail: ucci@ucci.org.ua
Velika Britanija	<i>The British Chambers of Commerce</i> E-mail: info@britishchambers.org.uk

INSTITUCIJE ZA PROMOCIJU TRGOVINE

DRŽAVA	INSTITUCIJA/ADRESA
Australija	<i>Australian Trade Commission</i> E-mail: info@austrade.gov.au www.austrade.gov.au
Austrija	<i>Austrian Foreign Trade Promotion Organisation</i> E-mail: awo@wko.at www.austriantrade.org
Brazil	<i>Trade and Investment Promotion Department, Ministry of External Relations</i> E-mail: dpr@mre.gov.br www.braziltradenet.gov.br

Filipini	Department of Trade and Industry E-mail: web@dti.dti.gov.ph www.dti.gov.ph
Finska	Finland Trade Promotion Organization E-mail: info@finpro.fi www.finpro.fi
Grčka	Hellenic Foreign Trade Board E-mail: hepo@hol.gr www.hepo.gr
Hong Kong	Hong Kong Trade Development Council E-mail: hktdc@tdc.org.hk www.tdctrade.com
Italija	Italian Institute for Foreign Trade www.italtrade.com
Japan	Japan External Trade Organization www.jetro.go.jp
Jordan	Jordan Export Development & Commercial Centers E-mail: jedco@jedco.gov.jo www.jedco.gov.jo
Kanada	Team Canada Inc. E-mail: ontario@cbs.ic.gc.ca www.cbesc.org
Litvanija	Lithuanian Development Agency E-mail: export@lda.lt www.lda.lt
Maroko	Maroccan Centre for Export Promotion E-mail: cmpe@cmpe.org.ma www.cmpe.org.ma
Meksiko	Bancomext www.bancomext.com
Norveška	Norwegian Trade Council E-mail: oslo@ntc.no www.randburg.com
Palestina	Palestine Trade Center E-mail: info@paltrade.org www.paltrade.org

Tajvan	<i>Taiwan External Trade Development Council</i> E-mail: taitra@taitra.org.tw www.taitra.org.tw
Turska	<i>Export Promotion Center of Turkey</i> E-mail: igeme@igeme.org.tr www.igeme.org.tr
Španija	<i>Consortium for the Commercial Promotion of Catalonia</i> www.copca.com
Švedska	<i>Swedish Trade Council</i> E-mail: infocentar@swedishtrade.se www.swedishtrade.com
Uganda	<i>Uganda Export Promotion Board</i> E-mail: uepc@starcom.co.ug www.ugandaexportsonline.com

PREPORUČENA LITERATURA NA NAŠIM JEZICIMA

1. Čehulić L., *NATO i novi međunarodni odnosi*, 2004., Zagreb: Politička kultura
2. Čehulić L., *NATO in New International Relations*, 2004., Zagreb: Politička kultura
3. Čehulić L., *NATO - od sustava kolektivne sigurnosti do instrumenta američke politike*, 2004., Zagreb: Politička kultura
4. Čehulić L., *Euroatlantski sigurnosni odnosi nakon Hladnog rata*, 2004., Zagreb: Politička kultura
5. Drangić R., *Bezbednost proizvoda i Evropska unija*, 2009. Beograd: Akademska misao
6. Džombić I., Dašić D., Kovačević Ž., *Uvod u ekonomiju*, 2009., Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment
7. Džombić I., *Ekonomska diplomatija Bosne i Hercegovine*, 2008., Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment
8. Džombić I., Kovačević Ž., Dašić D., *Principi tržišne ekonomije*, 2007., Banja Luka: Fakultet političkih nauka
9. Džombić I., *Ekonomska diplomatija kao uticajni faktor globalnih procesa*, Poslovna politika 3-4/2010, Beograd
10. Džombić I., *Funkcije ekonomske diplomatije*, 2010., Poslovni konsultant, FinConsult, Tuzla
11. Džombić I., *Mjesto ekonomske diplomatije u globalizaciji ekonomskih tokova*, Anali poslovne ekonomije, godina III, broj IV, 2009., Banja Luka
12. Džombić I., *Ekonomska diplomatija kao faktor privrednog razvoja*, Anali poslovne ekonomije, godina III, broj III, 2009., Banja Luka

13. Džombić I., *Model saradnje zemalja bivše Jugoslavije*, 2006., Infoservis za promociju saradnje i razumevanja – Regionalne paralele
14. Džombić I., *Zapadni balkan – od leopardove kože do Evropske unije*, 2006., Globalizacija – časopis za politiku i ekonomiju
15. Fontan P., *Evropa u 12 lekcija*, 2007. Sarajevo: Delegacija evropske komisije u BiH
16. Fuše M., *Evropska unija pola veka kasnije*, 2009. Beograd: Službeni glasnik Srbije
17. Gajić D., *Istočno proširenje Evropske unije i položaj Srbije i Crne Gore*, 2005. Beograd: G-17 Institut
18. Ganić M., *Evropska monetarna unija*, 2004. Sarajevo: Šahinpašić
19. Gori L., *Evropska Unija i zapadni Balkan*, 2007. Beograd: Hesperia
20. Grauwe, P., *Ekonomija monetarne unije*, 2004., Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića-Noví Sad, Novi Sad
21. Inić B., Džombić I., *Korupcija prepreka efikasnog privrednog razvoja Srbije – kauzalitet stranih ulaganja i indeksa korupcije*, Zbornik naučnog skupa: Tehnologija, kultura i razvoj, 2008., Palić
22. Janjević M., *Ustav Evrope*, 2005. Beograd: Službeni glasnik Srbije
23. Jovanović, M., *European Economic Integration*, 1997., Routledge, London
24. Mišćević T., *Pridruživanje Evropskoj uniji*, 2005. Beograd: ESPI Institut
25. Popović, G., *Evropska unija - razvoj, organizacija, institucije*, 2004., Besjeda, Banja Luka
26. Prokopijević M., *Evropska unija*, 2005. Beograd: Službeni glasnik Srbije

27. Prokopijević M., *Evropska monetarna unija*, 2007. Beograd: Službeni glasnik Srbije
28. Radman, G., *Neutralnost zemalja Europe i euroatlantske integracije*, 2004., Zagreb
29. Shefer P., *Liberalna nelagodnost evropske integracije*, 2007. Beograd: Krug Commerce
30. Stevanović M., *Diskretna integracija evropske unije*, 2009. Beograd: Građanski institut za demokratiju i bezbednost Paralaks
31. Stančić M., *Dugo putovanje Hrvatske u Evropsku uniju*, 2005. Zagreb: Naklada Ljevak
32. Savić, N., Pitić, G., *Eurotranzicija*, 1999., Beograd
33. Sidanski, D., *Federalistička budućnost Evrope*, 1996., Beograd: Prosveta
34. Smajić, Z., *Evropska unija za svakoga*, Delegacija Evropske Komisije u BiH, 2004., Sarajevo
35. Turčinović, F., *Ekonomске integracije i trgovinski blokovi*, 2000., Beograd
36. Vukadinović R., *Politika i Diplomacija*, 1994. Zagreb: Otvoreno Sveučilište
37. Vukadinović R., *Sigurnosni izazovi s Mediterana*, 2001., Zagreb
38. Vukadinović R., *Security in South-Eastern Europe*, 2002., Zagreb
39. Vukadinović, R., *Pravo Evropske unije*, 1999., Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu

PORTALI

www.europa.eu (portal Evropske unije)
www.ec.europa.eu (portal Evropske komisije)
www.dei.gov.ba (direkcija za Evropske integracije Bosne i Hercegovine)
www.entereurope.hr (hrvatski portal EnterEurope)
www.mojaevropa.sr (srpski portal o Evropskoj uniji)
www.seio.gov.sr (Kancelarija za evropske integracije Srbije)
www.emins.org (Evropski pokret Srbije)
www.jmm.rubikon.pl (Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu)
www.efta.int (Evropska banka za obnovu i razvoj)
www.ebrd.com (Evropska investiciona banka)
www.elb.eu.int (Evropska centralna banka)
www.ecb.int (Evropski investicioni fond)
www.eif.org (Evropski savjet)
www.ue.eu.int (Ekonomski i socijalni odbori Evropske unije)
www.esc.eu.int (Poslovne vijesti Evropske unije)
www.eubusiness.com (Poslovne vijesti unije)
www.eurunion.org (Informacije o Evropskoj uniji u Sjedinjenim Američkim Državama)
www.euobserver.com (Vijesti iz Evropske unije)

IZVOD IZ RECENZIJJE

Predloženo djelo doc. dr Ilije Džombića rezultat je njegovog višegodišnjeg iskustva, i s obzirom na sadašnji razvoj odnosa Europske unije u Bosnu i Hercegovinu dolazi u pravo vrijeme.

To je priručnik u kojem će svatko onaj tko prati ovu problematiku naći odgovore na brojna pitanja, ali što je još važnije radi se o suvremenoj prezentaciji koja želi pokazati cjelinu djelovanja Europske unije. Bilo da je riječ o studentima, kojima je priručnik najviše namijenjen ili pak o široj političkoj javnosti, očito je da taj rad ispunjava svrhu i da svojom preglednošću kao i elaboriranjem određenih pojmova može dati jasne i kratke odgovore na sva pitanja koja se odnose na ovu tematiku. Sažetost prezentacije i stil autorovog izlaganja pomažu da se na jednostavan način prati razvoj Europske unije i da se, istodobno dobiva cjelovita slika njezinog sadašnjeg stanja. Tu su, svakako, važna i ona razmatranja koja pokazuju na koji način Bosna i Hercegovina može što prije doći do Europske unije i koje sve korake treba preduzeti u tom pravcu.

prof. Dr. Radovan Vukadinović

Univerzitet Donja Gorica

Crna Gora

U vrijeme kada se Bosna i Hercegovina približava Europi svako djelo koje se bavi europskom problematikom zaslužuje posebnu pažnju. Bez obzira koliko će vremena trajati taj proces, informiranje šire javnosti je nužan preduvjet uspjeha integracija, jer će i javnost koja bude bolje informirana moći lakše i brže sagledati vrijednosti, ali i teškoće koje stoje na putu.

Knjiga dr. Ilije Džombića predstavlja dobar primjer priručnika koji na jednostavan, ali ipak sveobuhvatan način daje osnovni

uvid u Europsku uniju i njezine institucije. To je priručnik koji ne pati od želje da elaborira detaljno pojedine aspekte Unije, niti da se znanstveno obrazlaže vrijeme i uvjeti nastanka, faze razvoja, političke i ekonomske saradnje i sl. Materija je postavljena tako da pruži osnovni uvid u nastanak i razvoj Unije, njezino grananje i sadašnji izgled. To je ono što se zahtjeva od studenata, koji će pratiti ovu problematiku, a istodobno to je vrlo dobar podsjetnik svima onima koji se na različite načine budu bavili europskom integracijom.

prof. Dr. Lidija Čehulić
*Fakultet političkih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu*

